ԵՐԵՍՈՒՆ ԵՒ ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 3468 ՇԱԲԱԹ 30 ԱՊՐԻԼ 1883 Ն. Տ. 12 ՄԱՅԻՍ 1883

ԳԱՅՄԱՆՔ

Տարեկան գին Կ. Պոլսոյ համար 10 Մէճիտ
» » Գաւառաց » 12 »
Վեցամսեայ » Կ. Պոլսոյ » 5 1/2 »
» » Գաւառաց » 6 1/2 »

Օտար Թղթատարով ղրկուած 2 1/2 լիրա

Ծանուցման տողը մէկ անգամի համար 3 ղրշ. երկու անգամի համար 2 ղրշ. է. աւելի անգամներու համար զատ սակարկութիւն կը լինի։

ՄԱՍԻՍ

ԼՐԱԳԻՐ

30 ՓԱՐԱՅ

ՀԱՆԱՊԱԶՕՐԵԱՅ

30 ՓԱՐԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ.

ԳԱՅՄԱՆՔ

Դուրս գնացած լրագրոյ համար ծախքը խմբագրութեան վրայ է։

Լրագրոյ վերաբերեալ նամակ կամ որ եւ իցէ գրութիւն խմբագիր—Տնօրէնին պէտք ուղղուի Կ. Պոլիս Բէզա փազար եօղուշը, Շարք Զաքլըզը Թիւ 33 Մասիսի գրասենեակը։

Յանձրու ծախքը չվճարուած նամակ չընդունուիր։

Ջնջուած նամակ, յօդուած, եւայլն ետ չեն տրուիր։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Խառն. — Հեռագրական. — Ազգային լուրեր. — Ազգային տեսութիւն. — Կըրթական. — Սերվիչէն Էֆէնտիի առաջարկը. — Տեղեկագիր Լորտ Տըֆրինի. — Գովելի ձեռնարկ մը. — Թերթօն Մասիսի։

Կ. ՊՈԼԻՍ 30 ԱՊՐԻԼ

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Վեհ. Սուլթանը Միրիմիրանի աստիճան տուաւ Սերգի կառավարիչ Սալիհ փաշային։

Ամերիքայր լրագիրը կ'ըսէ թէ Վեհ. Սուլթանին հետ Լորտ Տըֆրինի ունեցած տեսակցութիւնն երկու ժամու չափ տեւեր է հինգշաբթի օրը։ Այս տեսակցութեան երկարութենէն կը հասկցուի թէ յոյժ կարեւոր և գոհացուցիչ եղած է։

Լորտ Տըֆրին Մեծ Եպարքոս Բարձր. Սայիտ փաշայի և արտաքին գործոց Նախարարին հետ ունեցած երկար տեսակցութեանց միջոցին կարեւոր յայտարարութիւններ ըրեր է Եգիպտական խնդրոյն վրայ։

Կ'ըսուի թէ Անգլիական դեսպան Լորտ Տըֆրին մայրաքաղաքէս մեկնելէ առաջ երկրորդ անգամ պիտի ներկայանայ Վեհ. Սուլթանին։

Աւստրիական դեսպան Պ. Քալիչէ նախընթաց օրը Բ. Դուռն երթալով տեսակցեցաւ Մեծ Եպարքոս Բարձր. Սայիտ փաշային և արտաքին գործոց Նախարար Ասիմ փաշային հետ։

Վեհ. Սուլթանն իմանալով որ Աւստրիական դեսպան Պ. Քալիչէ և իւր Տիկինը Պրուսայի ջերմուկներն երթալու դիտաւորութիւն ունին, հրաման ըրաւ որ արժանավայել ընդունելութիւն լինի անոնց Պրուսայի մէջ, և քաղաքին լաւագոյն տուներէն մին կահաւորուի անոնց բնակութեանն համար։ Պ. Քալիչէ և իւր տիկինն այսօր դեսպանատան պահակ շոգենաւով մայրաքաղաքէս մեկնեցան ի Մուտանիա։

Մեծ տէրութեանց դեսպանները Բաթումի օրինաց գործադրութեան նկատմամբ վերջին օրերս Բ. Դրան ղրկած շրջաբերականին ի պատասխան համեմատ ծանուցագիր մը պատրաստած լինելով Բ. Դրան պիտի մատուցանեն ի մօտոյ։

Լիբանանու նորընտիր կառավարիչ Վասա փաշա երեկ իրիկուն մայրաքաղաքս հասաւ Աղէքսանդրիայէն։

Մէմորիալ Տիբլոմաթիք լրագիրը կը ծանուցանէ թէ Հալէպի Անգլիական դեսպան Սըր Օկիւսթիւս Բէյճըթ Կ. Պոլսոյ անգլիական դեսպան անուանած է փոխանակ Լորտ Տըֆրինի։

Ֆար տիւ Պոսֆոր լրագիրն իւր տեղեկութեանց յենլով, զորս ճիշդ կը համարի, կ'ըսէ թէ Լորտ Տըֆրին պիտի չարունակէ իւր պաշտօնը գոնէ մինչեւ ցկարգադրութիւն քանի մը կարեւոր խնդրոց, որք չեն կրնար քանի մ'աւուր մէջ լուծուիլ, ո՛չ ալ քանի մը շաբթուան մէջ։ Իրաւ է որ Լորտ Տըֆրին ի մօտոյ մայրաքաղաքէս պիտի մեկնի ի Լոնտրա, սակայն իւր այս ուղեւորութիւն քաղաքական կարեւորութենէ զուրկ չէ, զի հաւանական կը համարուի որ ազնիւ Լորտը Լոնտրայի մէջ բնակութենէն օգուտ քաղելով Պ. Կլատսթոնի հետ պիտի խորհրդակցի այն ուղղութեան վրայ, զոր պէտք է տալ Բ. Դրան հետ սկսուելիք բանակցութեանց։

Բորթուգալի նորընտիր դեսպան Պ. Վիքոնթ Քարնիտ երէկ մայրաքաղաքէս մեկնեցաւ ի Լիզպոն։ Երկու ամսէն մայրաքաղաքս պիտի վերադառնայ։

Ֆար տիւ Պոսֆոր լրագիրը կ'ըսէ թէ վերջին Թուրքօ-Ռուսական պատերազմէն վնասեալ ռուսահըպատակ վաճառականաց տրուելիք հատուցմանց խնդիրը վերջնապէս կարգադրուած է Պ. Տը Նէլիտոֆի մեկնելէն առաջ։ Ռուսական դեսպանին և Կայսերական Նախարարութեան միջեւ կնքեալ պայմանագրի մը համեմատ՝ այս վերջինն երեք տարուան մէջ պիտի վճարէ որոշեալ գումարը։

Հանրածանօթ Պ. Ֆէրտինան Տը Լէսէփս՝ լրագրապետի մը հետ ունեցած խօսակցութեան մը միջոցին՝ յայտարարեց թէ Սուէզի ջրանցքը լայնցնելու համար համաձայնած էր Անգլիոյ հետ. սակայն, ըստ, անհնարին էր Անգլիացւոց նոր ջըրանցք մը պեղել որովհետեւ Սուէզի ջրանցքին արտօնութեան հըրամանագիրը, զոր Նախորդ Խըտիվ իսմայիլ փաշա տուած է իրեն և զոր Վեհ. Սուլթանն ալ վաւերացուցած, Միջերկրական և Կարմիր ծովերուն միջեւ հաղորդակցութեան ջրանցք մը բանալու իրաւունքը մի միայն իրեն կուտայ։

Վագըթ իւր այս աւուր թուով բուռն յեզու մը կը գործածէ Յունաց Պատրիարքարանի դէմ, ըսելով թէ Յունաց Պատրիարքարանի առանձնաշնորհութիւն (իմթիյազթ) կոչած բաներն հին ժամանակներու պահանջմանց համեմատ տրուած բաներ լինելով, Բ. Դուռն՝ արդի քաղաքակրթութեան դարուս մէջ աշխարհի և ոչ մի կողմը գործադրելի չեղող կանոնները, զոր օրինակ եկեղեցականաց պատժական օրէնքէ ազատ լինելու նման առանձնաշնորհութիւն մը բնականաբար չկրնար ճանչել։ Յիշեալ լրագիրը կը յարէ թէ Յունաց Պատրիարքարանի կրթական գործոց նըկատմամբ բռնած ընթացքն և յունական մամլոյն այս մասին ըրած հրատարակութիւնները կարի յոյժ զարմանալի են։ Յունաց Պատրիարքին անձամբ հանրային կրթական նախարար Մուսթաֆա փաշային երթալով յայտներ է թէ հաւանութիւն կուտայ որ Յունաց վարժարաններն և ուսմանց ծրագրերը քննուին, այս պայմանաւ որ Յունաց Պատրիարքարանին ընդունելի անձ մը ղրկուի. սակայն ցարդ ոչ միայն ուսմանց ծրագրերը չեն ղրկուած, այլ և Յունաց Պատրիարքարանի Ալեթիա պաշտօնական լրագիրն Յունաց դպրոցները քննելու մասին Բ. Դրան ունեցած իրաւունքը ժխտող հրատարակութիւնները կը շարունակէ։

Պուլղարիոյ գործակատար Պ. Զանոֆ վերջին օրերս յաճախակի տեսակցութիւններ ունեցաւ արտաքին գործոց Նախարարութեան հետ՝ վերջնապէս կարգադրելու համար այն վէճեր, որք ցարդ առկախ կը մնան Բ. Դրան և Պուլղարիոյ իշխանապետութեան միջեւ։ Վեհ. Սուլթանը փափաք յայտնեց որ Պուլղարիոյ և Բ. Դրան միջեւ յարաբերութիւնք գոհացուցիչ և հաստատուն վիճակ մ'ունենան։

Ցայտնի է թէ երկու Օրթոտոքս քրիստոնէից միջեւ ծագած ամեն ժառանգական դատ՝ մինչեւ ցարդ Յունաց Պատրիարքարանի Խառն Ժողովին առջեւ կը տեսնուէր, որոյ որոշումները վերջնական համարուելով կը վաւերացուէին կայսերական կառավարութենէն։ Սակայն Բ. Դուռը վերջին օրերս շրջաբերական մը ղրկեց գաւառական իշխանութեանց հրամայող թէ Յունաց միջեւ ծագած ժառանգական դատերն այսուհետեւ տէրութեան դատարանաց առջեւ պիտի տեսնուին ամեն անգամ որ դատին տէրերէն մին կառավարութեան միջամտութիւնը խնդրէ։ Ֆար Տիւ Պոսֆոր լրագիրը կ'ըսէ թէ հետեւեալ իրողութիւնն առիթ եղած է Բ. Դրան այս տնօրէնութեան, որ Յունաց Պատրիարքարանի առանձնաշնորհութեանց կարեւորագոյններէն մին կը ջնջէ։ Երեք տարիէ ի վեր ժառանգական դատ մ'առկախ կը մնար Յունաց Պատրիարքարանի Խառն Ժողովին առջեւ, որ վերջապէս իւր վճիռն տուեր է։ Սակայն երկու կողմանց մին այս վճիռն իւր շահուց անհամաձայն գտնելով, ատենագիր մը կուտայ Բ. Դրան առարկելով թէ Խառն Ժողովին վճիռն հակառակ էր տէրութեան օրինաց։ Խնդիրը Պետական Խորհրդոյ օրէնսդրական ճիւղին կը յանձնուի որոշելու համար թէ դանգատողը Պատրիարքարանի դատարանին վճռոյն դէմ վերաքննութիւն պահանջելու իրաւունք ունի՞ր թէ ո՛չ։ Երկար վիճաբանութիւններէ յետոյ օրէնսդիր ժողովոյ մեծամասնութիւնն իրաց նախկին վիճակին անփոփոխ պահելու որոշում կուտայ, մինչդեռ փոքրամասնութիւնը կուզէ տէրութեան դատարանաց առջեւ ղրկել այս տեսակ դատերը։ Տեղեկագիր մը խմբագրելով Նախարարաց խորհրդին կը ղրկուի, որ մեծամասնութեան եզրակացութիւնները մերժելով փոքրամասնութեան եզրակացութիւնները կ'ընդունի։ Այս ծանր խնդրոյ վրայ բնաւ խորհուրդ չէ հարցուեր Յունաց Պատրիարքարանի, որ Ճէբիտէի Մեհաքիմի մէջ հրատարակեալ շրջաբերականէն միայն իմացեր է իւր առանձնաշնորհումներէն մոյն ջնջումը։ Յունաց Պատրիարքը խընդիրը Ս. Սինոդին և Ազգային Ժողովին ներկայեց, որք երէկ խառն նիստ մ'ըրին։

Տէրվիշ փաշա՝ Ալպանիոյ մէջ արտասովոր քոմիսէրութեան ժամանակ՝ խնդրած էր կայսերական կառավարութենէն որ Փիլիբոսի Յունաց Եռաննիքիոս եպիսկոպոսը Կ. Պոլիս կոչուի, ըստ որում ապստամբական մեքենայութիւններ նիւթած լինելու ծանր ամբաստանութեան ներքեւ կը գտնուէր։ Լա Թիւրքի կ'ըսէ թէ Տէրվիշ փաշա վերջին օրերս ծանուցեր է Յունաց Պատրիարքարանի թէ մանրախոյզ քննութենէ մը յետոյ համոզուած է որ յիշեալ եկեղեցականին վրայ ծանրացեալ ամբաստանութիւնք անհիմն էին։ Հետեւապէս Եռաննիքիոս եպիսկոպոսն ի մօտոյ իւր պաշտօնատեղին պիտի վերադառնայ։

Հինգշաբթի առաւօտ Սեւ ծովու Նեղուցին մօտ խրեալ ռուսական երկու շոգենաւերն անվնաս ազատեցան։

Տփղիսէն մինչեւ Պաքու շինուած երկաթուղին ապրիլ 22/4ին բանիլ սկսած է։

Բեդրոպուրկէն մայիս 2 թուով կը հեռագրեն թէ բազմաթիւ բըպայք ձերբակալուած են Ռուսիոյ այլ և այլ քաղաքաց, մանաւանդ Սմոլենսքի, Խարքոֆի, Օտեսայի մէջ և Մոսկուայի շրջակայները։

Լոնտրայէն Ֆրանսական թան լրագրին կը գրեն թէ Թուրքօ-Ռուսական սահմանագլխին վրայ Ռուսական զօրաց համախմբման լուրերը, զորս Բեդրոպուրկի ծնրնալը հերքած էր, սահմանագլխէն եկած նոր տեղեկութեամբք հաստատուած լինելով, մտահոգութիւն կը պատճառեն անգլիական նախարարութեան։

Գահիրէի պաշտօնական լրագիրը Խտիվական հրամանագիր մը կը հրատարակէ իւր մայիս 1 թուով, որ կը վաւերէ և գործադրել կը հրամայէ այն քաղաքական կարգերն ու կանոնները, զորս Լորտ Տըֆրին իւր ընդարձակ Տեղեկագրին մէջ սահմանած էր Եգիպտոսի համար։

Կը լսենք թէ ոստիկանութիւնը Սեբաստացի հանրածանօթ Պ. Սիմոնի պատկերը կը հաւաքէ հրապարակէն։

Ֆրանսերէն լրագիրք հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտան ծխախոտի Րէժիի ընկերութեան վրայ։

Րէժիի ընկերութեան վարչական խորհուրդը Կ. Պոլսոյ մէջ պիտի գտնուի և Օսմ. դատական իրաւասութեան ենթարկուած է։ Ընկերութիւնը 11 Օսմ. ոսկինոց (250 ֆր.) բաժնեթուղթերու միջոցաւ 2 միլիոն 200 հազար ոսկւոյ նախնական դրամագլուխ մը հայթայթելէ յետոյ, իւր ստացած առանձնաշնորհութիւնը պիտի գործադրէ, և տարուէ տարի 750,000 ոսկւոյ գումար մը պիտի վճարէ Օսմ. ընդհանուր պարտուց Վարչական խորհրդին չորս վճարումով։ Րէժիէն յառաջ եկած շահն 1881 դեկտ. 8/20ի կայսերական հրամանագրին և Րէժիի արտօնագրին համեմատ՝ Բ. Դրան, Օսմ. արժեթղթոց և արտօնատէր ընկերութեան միջեւ պիտի բաժնուի հետեւեալ կերպիւ։ Օսմ. արժեթղթոց յատկացեալ գումարը գեղչելէ յետոյ, մնացեալին (եթէ 500,000 ոսկին չանցնի) 0/0ին 35ը Օսմ. ընդհանուր պարտուց վարչական խորհուրդը, 30ը Բ. Դուռն և 35ը Րէժիի ընկերութիւնը պիտի ստանան։ Եթէ շահը 500,000 ոսկին անցնի, յաւելեալ գումարին (մինչեւ 1 միլիոն ոսկի) 0/0ին 34ն Օսմ. ընդհանուր պարտուց վարչական խորհուրդն, 39ը Բ. Դուռն և 27ը ընկերութիւնը պիտի ստանան։ Եթէ յաւելեալ գումարը 1,500,000 ոսկւոյ հասնի, 0/0ին 30ը Օսմ. ընդհանուր պարտուց վարչական խորհուրդը, 52ը Բ. Դուռն և 18ն ընկերութիւնը պիտի ստանան։ Եթէ մինչեւ 2 միլիոն ոսկւոյ հասնի, 0/0ին 20ը Օսմ. ընդհանուր պարտուց վարչական խորհուրդը, 70ը Բ. Դուռը և 10ն ընկերութիւնը պիտի ստանան։ Վերջապէս եթէ 2 միլիոնն անցնի, 0/0ին 15ը Օսմ. ընդհանուր պարտուց վարչական խորհուրդը, 75ը Բ. Դուռը և 10ն ընկերութիւնը պիտի ստանան։ Կայսերական հրամանագրին հրատարակման օրէն սկսեալ՝ 30 տարի Րէժիի ընկերութիւնը Թուրքիոյ մէջ արտադրուած և սպառուած ծխախոտը պատրաստելու և վաճառելու բացառիկ իրաւունք ունի։ Արեւելեան Րումելի դուրս կը մնայ։ Լիբանանէն և Կրէտէն դուրս ամեն տեղ ընկերութիւնը պիտի հաւաքէ մինչեւ ցարդ կայսերական կառավարութեան ստացած ծխախոտի տուրքերն, ինչպէս նաեւ օտար երկիրներէ Թուրքիա բերուած սիկառներէն և քթախոտէն առնելիք տուրքերը։ Թուրքիոյ մէջ արտադրուած Թէմպէքին եւ Րէժիի մենաշնորհին մէջ է։ Ընկերութիւնը նաեւ իւր հաշուոյն օտար երկիրներ ծխախոտ ղրկելու իրաւունք ունի։ Բ. Դուռը ծխախոտին վրայ դրուած տասանորդը միայն պիտի ստանայ։ Ընկերութիւնը ձրիապէս մէկ մէկ մանուաւոր արտօնագիր պիտի տայ ձանձէ ծխախոտ սերմանողաց։ Եղած ծխախոտները ժամանակին ի պահեստ պիտի տրուին ընկերութեան մթերանոցներուն մէջ։ Ընկերութիւնը զանոնք լաւ վիճակի մէջ պահելու պարտաւոր է։ Ծըխախոտ սերմանողք ազատ են իրենց ապրանքն օտար երկիրներ ղրկել. բայց Թուրքիոյ մէջ սպառելի ծխախոտը մի միայն ընկերութեան վաճառելու պարտաւոր պիտի լինին։

ԱԶԳ

Ուզուն չարշի Ֆրէնկեան վաճառատան մէջ ծախուելիք բոլոր Թիւերն ալ չահող բաժնետոմսաց կարգադրութիւնն աւարտած լինելով, այսօրուընէ ծախուիլ սկսած է։ Բաժնետոմսաց գինն է 100 փարա։

ՀԵՌԱԳՐԵՐ

Աթէնք 10 մայիս.

Չէթինեէէն հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ Պուլղարիոյ իշխանն այսօր մեկներ է Չէթինեէէն Ցարմըթատ երթալու համար, ուր այցելութիւն պիտի տայ իւր ծնողաց։ Իշխանն յետոյ Մոսկուա պիտի երթայ։

Պերլին 11 մայիս.

Պիսմարք իշխանը միշտ հիւանդ է։ Պուլղարիոյ իշխանն հոս կ'սպասուի։

Լոնտրա 10 մայիս.

Երեսփոխանաց ժողովին մէջ արտաքին գործոց նախարարի խորհրդական Լորտ Ֆիձ-Մորիս հարցման մը պատասխանելով՝ ըսաւ թէ Լիբանանու վերաբերեալ դեսպանախորհրդին բրոթոքոլին մէջ, որ մայիս 8ին Կ. Պոլսոյ մէջ ստորագրուած է, տէրութեանց ներկայացուցիչք հաւանութիւն տուած են Վասա էֆէնտիի ընտրութեան, զոր Կ. Պոլսէն եկած հեռագրեր՝ Լիբանանու կառավարչութեան պաշտօնը վարելու մեծապէս յարմար կը ցուցնեն։

Գահիրէ 11 մայիս.

Սուէզի ջրանցքին ընկերութեան մենաշնորհի խնդիրը քննելու պաշտօնով Եգիպտական կառավարութենէն ընտրուած իրաւաբանական մասնախումբը միաձայնութեամբ նպաստաւոր կարծիք յայտնեց յիշեալ մենաշնորհին։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Երուսաղեմայ պարտուց բարձման աշխատելու համար, այս շաբթու Պոլսոյ և Երուսաղեմայ Պատրիարքունք երկիցս գնացին գիշերել Բերայի մէջ, ուր խորհրդակցութիւններ ունեցան տեղւոյն եւ բեւելեաց հետ։ Որոշուեցաւ որ Գեր. Տ. Մաղաքիա Վ. Օրմանեան ընկերանայ Երուսաղեմայ Պատրիարքին այն այցելութեանց մէջ, զորս պիտի կատարէ Բերայի ազգայիններէն սատակ հանգանակելու համար։

Բերայի ազգայնոց մեծ մասը փափաք կը յայտնէ որ Գեր. Օրմանեան իրենց եկեղեցւոյ քարոզչութիւնն ստանձնէ ցորչափ միայ մայրաքաղաքիս մէջ, ներկայ քարոզիչ Գեր. Տ. Ներսէս Արսլանեանի Եւդոկիա երթալէն յետոյ։ Կը լըսենք թէ Եւդոկիոյ Նորընտիր առաջնորդն ալ դեռ կը յետաձգէ իւր ուղեւորութիւնն, այս միջոցիս քթի Թեթեւ հիւանդութիւն մ'ունենալով։

Խասգիւղի Ընթերցասիրաց ընկերութեան Գործադիր ժողովը շընորհակալութեամբ կը ծանուցանէ մեզ թէ Ասիական ազգօգուտ ընկերութիւնն իւր հրատարակած «Երկրագունդ» ամսաթերթէն մէկ օրինակ բարեհաճած է նուիրել Ընթերցասիրաց ընկերութեան։

Նորայր Բիւզանդացւոյ ֆրանսահայ բառգրքին 128րդ. թերթն հրատարակեցաւ։

Այս աւուր Հայրենիքի մէջ հետեւեալը կը կարդանք.

«Հետեւեալ զարմանալի դէպքը կը պատմեն մեզ որոյ ստուգութիւնը չեմք կրնար երաշխաւորել։

«Երէկ ժամը 10ին միջոցները խաւարի հագուստով մարդ մը թղթի մը մէջ ծրարեալ տուփ մը որ Գեր. Ինճիճեանի անուան ուղղեալ է եղեր, Ս. Յովհան Ոսկեբերան եկեղեցին տանելով ժամկոչի մը կը յանձնէ Գեր. Ինճիճեանի տալու համար։ Ժամկոչն անմիջապէս Ինճիճեանի կը տանի տուփը որ բանալով լոկ հոտաւէտ ջուր մը կը տեսնէ։ Հազիւ մէկ վայրկեան վերջը Գեր. Ինճիճեան կը նուաղի և գետին կ'իյնայ տարածեալ։ Անմիջապէս եկեղեցին գտնուող քահանաները օգնութեան կը հասնին և բըժիշկ կանչելով կը դարմանեն զԻնճիճեան որ հիւանդ պառկած է այժմ։

«Ցետ քննութեան հասկցուեր է որ տուփին մէջ գտնուածը թոյն էր, զոր պահելով ոստիկանութեան կը դիմեն սոյն դաւադրութեան հեղինակը գտնելու համար։»

ԱԶԳԱՅԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Կարնոյ բանտարկեալ Հայոց խընդիրն անցեալ շաբաթէն ի վեր մի նոր երեւոյթ ստացաւ։ Փաստաբանք չընդունեցին Կարնոյ ամբաստանիչ ատենին վճիռն, որ եղեռնական հանգամանք կուտար գործին, և անոր ջնջումը պահանջեցին Տէրութեան վճռաբեկ ատենէն։ Հետեւաբար, խնդրոյն այսուհետեւ ստանալիք ուղղութիւնը մայրաքաղաքէս պիտի տրուի. որովհետեւ վճռաբեկ ատեանը Կ. Պոլսոյ մէջ է միայն, և Կարնոյ բանտարկելոց թուղթերն ալ Կ. Պոլիս ղրկուած են։ Խնդիրն այսպէս առկախ մնացած լինելով, այս պարագայն բարեդէպ առիթ կը համարինք ինչ ինչ դիտողութիւններ ընելու, որք կը յուսանք թէ լըջօրէն նկատողութեան կ'առնուին որոց կողմէ որ անկ է։ Մեր երկուշաբթի աւուր թուով հրատարակեցինք Կարնոյ ամբաստանիչ ատենի տեղեկագիրն։ Այս պաշտօնագրոյ ընթերցումն առաւել քան հաստատեց զմեզ այն նախկին համոզման մէջ թէ բանտարկելոց վերաբերեալ խորհուրդներն ու արարքներն հեռի են բնաւ կապէս ապստամբական կամ յեղափոխական ձեռնարկ մը լինելէ. թէ հաւաքուած վկայութեանց արժէքն ընդհանրապէս յոյժ կասկածելի է, և թէ մէջ բերուած փաստերն ստուգիւ անզօր են այդպիսի ծանր ամբաստանութիւն մը հաստատելու։ Բայց մեք լռութիւնք զայս կէտ, որ փաստաբանաց կը վերաբերի, և իբրեւ խմբագիր քննենք խընդրոյն հանրական կողմը միայն։ Արդ, Կարնոյ բանտարկելոց դէմ եղած ծանրակշիռ ամբաստանութիւնք օրինաւորապէս ապացուցուին թէ ոչ, մեք այս դատի շարունակման մէջ ո՛չ մի նկատողութեամբ օգուտ չտեսնելէ զատ, պետական պատճառներով ինչ ինչ անպատեհութիւններ ալ կը տեսնենք։ Եւ յիրաւի, բանտարկելոց դէմ Կարնոյ ընդհ. դատախազին բրած ամբաստանութիւնները կա՛մ հիմնաւոր են, կա՛մ անհիմն, և եթէ այս դատաստան յառաջ տարուի, բանտարկեալք կա՛մ յանցաւոր պիտի ճանչուին, կա՛մ անմեղ։ Եթէ հաստատուի թէ ընդհ. դատախազի ամբաստանութիւններն անհիմն են, հանրութեան կարծիքն յայնժամ՝ ինչ կը լինի տեղւոյն դատական իշխանութեան մասին։ Խնդրոյն այս եկքն ո՛չ պայքէն անպատեհ է պետական նկատումներով, քանի որ դատական իշխանութեանց նկատմամբ տածել հարկ եղած յարգանաց կը վնասէ։ Իսկ եթէ բանտարկելոց դէմ եղած ամ-

բաստանութիւնք ի վերջոյ ապացուցուին, աստ եւս՝ Օսմանեան տեսակէտով՝ մեծամեծ անպատեհութիւններ կը նշմարենք։ Կարնոյ դատական պաշտօնէից եռանդն ա՛յնչափ յառաջ տարած է զիրենք, որ խնդրոյն որոշապէս քաղաքական հանգամանք մը տուած են։ Եթէ իրենց ըմածներն հաստատուին, պիտի հետեւի թէ Տէրութեան հը[illegible]ական ամենահաւատարիմ ազ[illegible]նց միոյն մէջ կազմակեր[illegible]ադրութիւն մը կայ եղեր [illegible]ապստամբութիւն մը յա[illegible] և Տէրութեան կարե[illegible] գաւառներէ մին կորզե[illegible]ամար։ Կը հարցունենք սակայն [illegible] այդպիսի եղեռնական գործ մը, եթէ երբեք գոյութիւն ունեցած է, մեծադղորդ դատաստանաւ մը, որ ընդհանուր ուշադրութիւն կը գրաւէ թէ՛ աստ և թէ՛ ուրիշ երկիրներու մէջ, ի լուր աշխարհի՝ հռչակելէն Տէրութիւնը կ՚օգտի՞ թէ կը վնասի՞, մանաւանդ արդի ժամանակիս մէջ, ուր նոյն գաւառաց անուամբ, ուր այսպիսի ապստամբութիւն մը յարուցանել կ՚ուզուի եղեր, Եւրոպական Տէրութիւնք ոմանք դարձեալ խնդիր մը յուզելու տրամադիր են կ՚ըսուի։ Զայս կը հարցունենք Թուրքիոյ բոլոր բարեկամաց, և ապահով ենք թէ պատասխան մը միայն պիտի ստանանք։ Բ. Դրան Արտաքին գործոց Վսեմ. Նախարարն հարկաւ մեր կարծիքէն էր, այսինքն՝ Օսմանեան տեսակէտով՝ Կարնոյ մէջ քաղաքական դատի մը յուզուելէն Տէրութեան համար վնաս կը նշմարէր, քանի որ բանտարկելոց ձերբակալումէն ժամանակ մը յետոյ, աստի մի քանի ամիս առաջ, Եւրոպական մամլոյն մէջ հրատարակուած չափազանցութիւնները տեսնելով, շրջաբերական հեռագիր մը ղրկեց Օսմանեան դեսպանաց, ծանուցանող թէ Կարնոյ մէջ քաղաքական բնութիւն ունեցող բան մ՚երեւան չէ ելած, թէ բանտարկելոց դէմ՝ եղած ամբաստանութիւնք հասարակ յանցանքներ են միայն, և թէ միջադէպը փակուած է։ Այլ չփակուելէն զատ, Կարնոյ դատական պաշտօնատարք ի տես աշխարհի բացին զայն, և անոր մէջէն ապըստամբութիւն, դաւադրութիւն, ոչնչականութիւն, Հայկական թագաւորութիւն, զինուորութիւն, անկախութիւն և ասոր նման զուտ քաղաքական խնդիրներ, խորհուրդներ, ծրագրեր ցուցուցին Տէրութեան բարեկամաց ու թշնամեաց։ Մեք որ գիտենք թէ Հայոց միտքէն այդպիսի ցնորքներ չեն անցնիր, հոգ չենք ըներ. բայց միայն մեր գիտցածս ինչ՞ կը ծառայէ, երբ Տէրութեան պատասխանատու պաշտօնատարք իրենք յանձնառու կը լինին քաղաքական այսպիսի փափուկ պարագայից մէջ հռչակել, [illegible], թէ Հայաստանի Հայ ժողովուրդին մաս մը կայսերական կառավարութեան դէմ ապստամբելու և Կարնոյ նահանգն իւր շրջակայ գաւառներով, Վեհ. Սուլթանին տիրապետութենէն կորզելու պատրաստութեան մէջ գտնուած է։ Այդ պաշտօնատարք չեն կրնար ըսել անշուշտ թէ ինչ որ կար երեւան հանեցինք և անդին բան մը չը մնաց. զի բաւ է որ անգամ մը հրաչակուի թէ Հայոց մէջ այսպիսի խորհուրդ և պատրաստութիւն կան եղեր, Տէրութեան թշնամիներն այնուհետեւ չե՞ն կրնար առաւել ընդարձակ նշանակութիւն մը տալ գործին։ Ամեն օր Ֆենիաններ և Ոչնչականներ կը գտնուին և կը պատժուին. բայց ամեն մարդ գիտէ թէ Ֆենիանութիւն և Ոչնչականութիւն գոյութիւն ունին միշտ։ Արդ, եթէ այսօր խումբ մը Հայ դաւադիրներ գտնուած են, և կը հռչակուի թէ անոնք քաղաքական նպատակ մ՚ունէին, Տէրութեան հպատակաց վիճակին մօտէն տեղեկութիւն չունեցող անձինք միթէ չե՞ն կրնար ենթադրել թէ չդըտնուած Հայ դաւադիրներ ալ կան, երեւան չելած խորհուրդներ ալ կան, նոյնչափ քաղաքական, նոյնչափ վրդովիչ, ենթադրութիւնք որք ամենէն աւելի Տէրութեան հաւատարիմ Հայ հպատակաց ցաւ կը պատճառեն։

Թէեւ այս կէտ սակաւին շատ գիտողութիւն կը վերցնէ, բայց առանց աւելի ծանրանալու, սա անվիճելի եզրակացութեան կուգանք որ եթէ Կարնոյ բանտարկելոց դէմ եղած ամբաստանութիւնք չհաստատուին, տեսակ մը անպատեհութիւն կայ. իսկ եթէ ապացուցուին, ուրիշ տեսակ անպատեհութիւն մը կը տեսնենք։ Ուստի մեր խոնարհ կարծեօք, լաւագոյն ընթացքն է օգուտ քաղել խնդրոյն այս առկախ վիճակէն։ Այդ մարդիկը բանտարկելով կառավարութիւնն ինչ նպատակ որ ունէր, դա արդէն լիովին իրագած է. որովհետեւ ծանուցածին նման խորհուրդ մը եթէ կար, երեւան ելնելով, անոր գործադրութիւնն անհնար եղած է. իսկ եթէ այդպիսի խորհուրդ մը սնուցանողներու աչքը վախցնել կ՚ուզուէր, ապահով պէտք է լինինք թէ հինգ կամ վեց ամսուան բանտարկութիւնն, և այն սրտադողեր ու տառապանքներ զորս Հայ բանտարկեալներն և իրենց ընտանիքներ կրած պէտք է լինին այն երկար ժամանակամիջոցի մէջ, բաւականէն աւելի եղած են զանոնք ահաբեկելու։ Ուստի, չենք կարծեր թէ այսուհետեւ Տէրութեան շահուց նպաստաւոր լինի աւելի երկար ժամանակ բաց թողուլ զայս խնդիր, և կը յուսանք որ եթէ այս կարգի նկատողութիւններ պատշաճ ձեւով մը ներկայացուին արդի լուսամիտ և հայրենասէր նախարարութեան, դատին վերջ տալու և բանտարկեալները կայսերական ընդհանուր ներման արժանացնելով արձակելու մասին մեր ներկայած խնդիրը նպաստաւոր ընդունելութիւն մը կրնայ գտնել։

Իսկ եթէ, հակառակ մեր այս բանաւոր կարծած ակնկալութեան, որոշուի անպատճառ յառաջ տանիլ բանտարկելոց դատաստան, ինչպէս որ Տէրութեան բացարձակ իրաւունքն է, տարակոյս չունինք որ հոգ կը տարուի որպէս զի դատաստանական գործողութիւնք անկողմնակալութեամբ տեղի ունենան։ Կամրջին թէ այս և թէ դիմացի կողմն հրատարակուող լրագրաց ստացած նամակները կը ցուցնեն թէ Կարնոյ իշխանութիւնք ճնշում կը բանեցնեն դատաստանին վրայ։ Դատական իշխանութիւնք անկախ են այժմ, և քաղաքային իշխանութիւնը դատի ենթարկուած խնդրոյ մը իւր նըկատմանց համաձայն լուծում մը տալու համար չկրնար դատարանաց վրայ ազդեցութիւն բանեցնել կամ դատավարութեան պահանջմանց առջեւ արգելքներ յարուցանել։ Այս է Տէրութեան օրէնքն։ Եւ սակայն վերոյիշեալ թղթակցութիւնք միաբանութեամբ կը ծանուցանեն թէ երբ նոյն ինքն կառավարութեան կողմէ նշանակեալ փաստաբանք, բանտարկելոց պաշտպանութիւնը պատրաստելու համար, ամբաստանագրոյն և հարցաքննութեան թըղթոց պատճէններն ուզեր են ըստ օրինի, չէ տրուեր, և մեծագումար ծախք պահանջուեր է։ Նըմանապէս, երբ հինգ օրէն աւելի պայմանաժամ մը խնդրեր են, չէ ընդունուեր. նաեւ թոյլ չէ տրուեր որ բանտին մէջ առանձինն խորհրդակցին իրենց պաշտպանելոց հետ, ինչպէս օրէնք է և հարկաւոր է ամեն տեսակ դատերու մէջ. և երբ ըստ օրինի ձեռնարկեր են [illegible] խընդրագրով մերժելու ամբաստանիչ ատենին վճիռն և դատը կասեցնելու, տեղական կառավարութիւնն երկարօրէն ընդդիմացեր է։ Այս ամեն օրինազանցութիւնք ներկայացուած պէտք չէ լինին կեդրոնական կառավարութեան ուշադրութեան. զի ապահով ենք թէ Բ. Դուռը թոյլ չտար որ դատական օրինաց ու կանոնաց ոգին այսպէս թիւրի։ Նախարարապետ Բարձր. Սայիտ փաշա հեղինակն է արդի դատական դրութեան, և անշուշտ չներեր որ այսպիսի կարեւոր դատաստանի մը մասին նոյն իսկ կառավարական պաշտօնատարք ոմանք զեղծումներ գործեն այդ դրութեան կիրառութեան մէջ։ Եւ ի վեր քան զամենայն, Օսմանեան կայսերական կառավարութեան հանրածանօթ արդարասիրութեան ու վեհանձնութեան հետ անհաշտ է որ թշուառ ու աղէտ բանտարկեալներ, երբ իրենց կեանքն իսկ խնդրոյ տակ է, օրինաց սահմանին մէջ ամեն դիւրութիւն ու ազատութիւն չունենան զիրենք պաշտպանելու։

Բ. Փ.

ԿՐԹԱԿԱՆ
ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՔ
—o—
ՎԱՐԺԱՐԱՆՔ ԱՆԳԼԻՈՅ

Ազնիւ ունկնդիրներ,

Պ. Ճէյմզ Պրայսի հետ առաջին տեսակցութիւններս տեղի ունեցած են 1878 ապրիլ 1ին, 24ին, 29ին և մայիս 19ին. սակայն 1880ին էր որ, ցանկալով քաղել իրմէ այն կրթական տեղեկութիւններ որոց պէտք ունէի, հարկադրուեցայ դիմել իրեն աւելի սերտ, որպէս կը վկայէ հետագայ նամակն, Հանրային Խորհրդարանէն գրուած.

« Շաբաթ, 28 օգոստոս.

Իմ սիրելի Պ. Չերազ,

Ցոյժ կը ցաւիմ որ այնքան անգամ կորցուցած եմ ըզ Ձեզ տեսնելու հաճոյքն երբ փնտռած էք 'զիս, մանաւանդ որ զուր կրած էք նեղութիւն։ Կարծած էի թէ մեկնած էիք Լոնտոնէն մինչեւ ուրբաթ, երբ ստացայ Ձեր Նամակ, ուստ չը կրցայ պատասխանել վաղագոյն, զի խոստացած էի երթալ գիւղ եւ այցել բարեկամներ եւ լոկ երեքշաբթի վերադառնալ. Խորհրդարանի նիստերէն զբրաւուած, Լոնտոնի մէջ եմ դեռ, եւ շատ հաճոյք պիտի պատճառէ ինձ տեսնել ըզ Ձեզ երկուշաբթի, 30 ին, 7 Նորֆօլք Սդուէյրի բնակարանիս մէջ, առաւօտեան ժամ 11 1/2—12ին։ Այնուհետեւ, պիտի պարտաւորուիմ մեկնիլ Լոնտոնէն երթալու համար գիւղ, ուր ժամ 2ին Ճիթինկ պիտի գումարուի. այլ մինչեւ կէսօր պիտի լինիմ Ձեր տըրամադրութեան տակ։

Յուսալով տեսնել ըզ Ձեզ եւ յայտնելով Ձեզ շնորհակալիքս այն վիճակագրի համար 'զոր յղած էք ինձ, եմ

Միշտ Ձեզ

Ճ. ՊՐԱՅՍ »

1880ին 24 անգամ տեսակցեցայ Դաուր-Համլէթի երեսփոխանին հետ, իւր բնակարանի կամ գրասենեակի (7 Սդօն Պիլտինկս, Լինգըլն'ս Ինն) մէջ, այլ չը պիտի պատմեմ աստ մեր տեսակցութիւններ։ Վերջինն տեղի ունեցաւ դեկտեմբեր 3ին, մի փարթամ ընթրիքի մէջ ուր Պ. և Օ. Պրայս հրաւիրած էին 'զիս Մադ Գօլ երէցին, Դրօդըըր հազարապետին, Էվանս գրագէտին, Սդէտ խմբագրին և Պ. Ջէյսնի հետ։ Այս երեկոյթի մէջ էր որ Պ. Պրայս, նկատելով որ մեր ազգ կը կարօտի բարձրագոյն կամ համալսարանական կրթութեան, 'զոր չը պիտի կարենային աւանդել Միացեալ, Ազգանուէր և Դպրոցասէր Հայուհեաց ընկերութիւններն, առաջարկեց Օքսֆորդի համալսարանին մէջ դաստիարակել տալ հայ ուսանողներ, հանգանակելով ծախքի կէսն մեր ազգէ և կէսն իւր ազգէ, զի ապահով էր թէ ինք և իւր բարեկամներ պիտի կարենային Լոնտոնէն հանգանակել տարեկան 1,000 ոսկի այդ նպատակի համար։ Կոչնականներն յարեցան առաջարկին, այլ ես սահեցայ անոր վրայ, անվստահ թէ մեր կրեսոսներ յօժարին մասնակցիլ մի այդպիսի ձեռնարկի, և փորձն հաստատեց նախազգացումս երբ վերադարձայ կոստանդնուպօլիս։ Սակայն Պ. Պրայսի խորհուրդն չը մնաց ապարդիւն. նա կազմեց մի բրիտանական միութիւն (Հայ կրթական օժանդակ ընկերակցութիւն) որմէ Միացեալ, Ազգանուէր Հայուհեաց և Դպրոցասէր Տիկնանց ընկերութիւններն ստացան արդէն հարիւրաւոր ոսկիներ, և շնորհեց իւր պաշտպանութիւն Պ. Յարութիւն Մոստիչեանի և Պ. Արշակ Մանուկեանի, որք այժմ Օքսֆորդի Պէյլիըլ վարժարանին մէջ կը դաստիարակուին իրենց ծախքով և ազգին պատիւ կը բերեն իրենց չքնաղ ձիրքերով։

Պ. Պրայս կը ճանաչէր իւր ազգի բարձրագոյն կրթութիւնն իբր մասնագէտ, զի էր իրաւագիտութեան առաջին դասատու Օքսֆորդի համալսարանին մէջ, և ահա այն տեղեկութիւններ 'զորս քաղած եմ իրմէ զանազան առիթներով։

" Բարձրագոյն կրթութիւնն ունի մեր մէջ 9 կեդրոններ, որք են Օքսֆորդի, Գէմպրիճի, Տըրհամի, Տըպլինի, Լոնտոնի և 4 սկովտական համալսարաններն։ Գիտէք թէ համալսարան կը կոչուի այն միութիւն 'զոր ուսուցիչներն կամ ուսանողներն կը կազմեն բարձրագոյն կրթութեան ծաւալման համար, և թէ այդ միութիւն ունի ստորադաս մարմիններ, անձնիւր ճիւղի ուսուցիչներէն կամ ուսանողներէն կազմուած։ Մեր համալսարաններ կը տածեն պահպանողական ոգի, թէեւ չ'են հալածեր նոր գաղափարներն. Նուիրապետութիւն և ազնուապետութիւն կը շարունակեն իշխել անդ։ Բարեպաշտ ձեռքեր անձնիւր համալսարանի քով հիմնած են վարժարաններ իբր վանական հաստատութիւն, այլ այժմ անոնք կ'աւանդեն 4 ճիւղեր. արուեստ (գրականութիւն և գիտութիւն), աստուածաբանութիւն, իրաւագիտութիւն և բժշկութիւն։ Համալսարաններն կը վայելեն զանազան մենաշնորհներ. անոնք կը կառավարուին մի ծերակոյտով 'զոր կը կազմեն անձնիւր վարժարանի արուեստապետներն և որ կը ձեւանայ 2 օրէնսդիր ժողովներէ, կ'ընտրեն իրենց տեսուչ, որ կը տնօրինէ աստիճաններէն զատ ամեն բան, և իրենց քարտուղար (*), որ կը բաշխէ աստիճաններն, և կ'ընդունին Խորհրդարանէն տարեկան նըպաստ։ Օքսֆորդի, Գէմպրիճի և Տըպլինի համալսարաններն իրաւունք ունին ընտրել երկուական երեսփոխան Հանրային Խորհրդարանին համար։ Համալսարաններն ունին պաշտօնական պաշտպաններ, որք կ'ընտրեն դաստիարակներն և դասատուներն. Ուէլլինկդըն եղած է Օքսֆորդի պատուակալ քարտուղարն, ունենալով իւր հրամանի տակ մի դեր-քարտուղար որ ըստանձնած էր իրական վարչութիւնն։ Անձնիւր վարժարան ունի մի տեսուչ, նաեւ դասախօս ընկերներ որք կ'ընդունուին մրցմամբ և կը ստանան առատ ամսական, թէեւ քիչ կը դասախօսեն կամ չ'են դասախօսեր բնաւ. աւելի աստիճան բաշխելու քան ուսում աւանդելու կոչուած. սակայն կան մասնաւոր դասատուներ որք քննութեան կը պատրաստեն ուսանողն յատուկ դասերով։ Համալսարաններն ունին անհուն և կայուն հարստութիւն, 'զոր կը կազմեն գլխաւորապէս հողային կալուածք, արժէթղթք, արձանագրութեան, քննութեան և աստիճանաբաշխութեան հասոյթներն։ Բաշխուած աստիճաններն են գրականութեան և գիտութեան պսակաւորի, արուեստապետի, երաժշտութեան, իրաւագիտութեան, բժշկութեան և աստուածաբանութեան պսակաւորի և ուսուցչապետի աստիճաններն, որոց հասոյթն չ'է արհամարհելի երբ մտածենք թէ 'զոր օրինակ Օքսֆորդ ունի 2,000 և Գէմպրիճ 2,500 ուսանողներ։ Ասոնք կը մտնեն համալսարան 19 տարեկան և անդ կը մնան 3-5 տարի։ Կան վարժարաններ ուր հարցափորձներն և քննութիւններն, բերանացի և գրաւոր, չ'են խիստ. այլ աշակերտն պարտաւոր է տալ աջող քննութիւն Աստուածաշունչի, ազգային եկեղեցւոյ վարդապետութեան, յունարէնի և լատիներէնի մէջ, որպէս զի ուէ վարժարան կարենայ ընդունել 'զայն։ Համալսարաններն կը կառավարուին տարբեր կանոնագիրներով, 'զորս հիմնադիրներն յօրինած են և ժամանակն բարեփոխած է, և կ'աւանդեն աւելի բարոյական և ազգային քան գիտական կրթութիւն։ Օքսֆորդ է մի քաղաք որ ունի 32,000 բնակիչ, գիտարան, բուսաբանական պարտէզ, թատր, նկարահանդէս, Գլարէնտընեան տպարանն, Դէյլըրեան լեզուագիտական հաստատութիւնն, Աշմօլեան թանգարանն, Արընտէլեան արձանահանդէսն և Բատգլիֆեան և Պոտլեան մատենադարաններն, որ վերջինն, 1597ին հիմնուած, կը պարունակէ 250,000 գիրք և 30,000 ձեռագիր և է մեր երկրի վեհագոյն մատենադարանն Բրիտանական Թանգարանէն յետոյ։ Օքսֆորդի համալսարանն, 1200ին հիմնուած, ունի իրարմէ անկախ 19 վարժարաններ և 5 սրահներ (օթեվաններ որք դեռ չ'են փոխարկուած վարժարանի). Եունիվէրսիդի, 872ին հիմնուած, որ ճակատն ունի 200 ոտնաչափ երկարութիւն. Պէյլիըլ հրապուրիչ շէնք, 'զոր սկովտական թագաւորահայրն Ճօն տը Պէյլիըլ, հիմնած է 1263ին իւր սիրուն մատուռով և որ ունի 1 տեսուչ, 12 ընկեր, 13 դպրոցական և 400 անդամ. Մըրդըն, նոյն տարոյ մէջ հիմնուած. Էքզէդըր, որ շէնքն կ'ազդէ պատկառ. Օրիէլ, Գուին'ս. Նիու, 'զոր Ուիլըմ օվ Ուիքըհըմ եպիսկոպոսն հիմնած է 1386ին և որ ունի չքեղ պարտէզներ. Լինքըլն. Օլ Սոուլ'ս, որ ունի մատենադարան և զարդարուած է աշտարակներով. Մակտլին, 'զոր Ուիլըմ օվ Ուէյնֆլիդ եպիսկոպոսըն հիմնած է 1456ին և որ ունի ճարտարապետական և բնական շնորհալի գեղեցկութիւն. Պրէյզնօզ, որ դուռն պճնուած է պղնձէ քիթով. Գօրբուս Քրիսդի. Քրայսդ Չըրչ, Ուըլզի կարդինալէն հիմնուած, որ անուանի են նորմանդաձեւական կամարներն, շքեղ աշտարակներն և զանգակն, լայն գաւիթն և ճոխ ճաշարանն. Թրինիդի. Սէյնդ-Ճօն'ս. Ճիզըս. Ուատհամ. Բէմպրօք. Ուսդըր. Սէյնդ Մարի. Մակտլին. Նիու Ինն. Սէյնդ Ալպան. Սէյնդ Էտմընտ։ Այս շէնքեր են քառակուսի, և ուսանողների բնակավայրներն շարուած են իրենց մէջ և շուրջ. բաշխումն կը կատարուի ըստ կարգի և հարստութեան, և ազնուական աշակերտն կը գրաւէ բազմաթիւ գեղեցիկ սենեակներ, նաեւ յատուկ տեղ ուր պահպանէ իւր ձիեր և կառքեր։ Տարին բաժանուած է 4 շրջանի, Ս. Միքայէլ, Ցանվար, Զատիկ և Երրորդութիւն. առաջիններն կը տեւեն վեցական շաբաթ, միւսներն երեքական. Հասարակ ուսանողն 27րդ շրջանին մէջ կը ստանայ արուեստապետի աստիճանն, մինչ ազնուականն կրնայ 23րդ շրջանին մէջ ստանալ 'զայն։ Աշակերտներն յատկապէս կ'ուսումնասիրեն հելլէն և լատին լեզուներն, տրամաբանութիւնն, բարոյական իմաստասիրութիւնն, նոր պատմութիւնն և իրաւագիտութիւնն, և հրապարակաւ կը քննուին տարին երկու անգամ։ Գէմպրիճ է մի քաղաք որ ունի 31,000 բնակիչ, գիտարան, բուսաբանական պարտէզներ, տպարան, գործարան, անդամազննական թանգարան, Ֆիցուիլըմեան թանգարանն և Թրայսդ-Չըրչի մատենադարանն, որ կը պարունակէ 180,000 հատոր։ Գէմպրիճի համալսարանն, 1229ին հիմնուած, ունի 17 վարժարաններ. Սէյնդ Բիդըր'ս, 1257ին հիմնուած. Գլէյր. Բէմպրօք. Գէյըս, գեղակերտ. Դրինիդի Հօլ, հոյակապ. Գօրբուս Քրիսդի. Քինկ'ս, 1441ին հիմնուած, որ ունի հիանալի մատուռ իւր պալատանման շէնքի մէջ. Գուին'ս, անուանի իւր գեղով. Գաթրին. Ճիզըս. Քրայսդ'ս, 1505ին հիմնուած, ուր ապրած է Միլդըն. Սէյնդ-Ճօն'ս, շքեղ. Մակտլին. Դրինիդի, գեղաշէն. Էմմանուէլ. Սիտնի. Սըրէքս. Նորագոյն վարժարանն է Ցաունինկ, 1800ին հիմնուած։ Այս վարժարաններ, որք են ամրագոյն քան Օքսֆորդի շէնքերն, ունին ընդարձակ պարտէզներ Գէմ գետակին մօտ, ուր նաւակներ կը սպասեն աշակերտին։ Տարին բաժանուած է 3 շրջանի, Հոկտեմբեր, Մեծ Պահք և Կէսամառ։ Անձնիւր վարժարան ունի տարբեր գին արձանագրութեան համար, այլ համալսարանի մուտքն է միաչափ. նաեւ, ազնուական աշակերտն պարտաւոր է վճարել 50, հարուստ աշակերտն 25, աղքատ աշակերտն 15 և ծառայ աշակերտն 10 ոսկի, գումարներ որք կը պահպանուին իբր աւանդ և կը յանձնուին անոնց երբ մեկնին դպրոցէն։ Ուսողութեան, հին լեզուի և ուրիշ ճիւղերի համար կան 3 աստիճաններ, [illegible]։ այլ ուսանողներն ենթակայ են խըստութեան և կը կառավարուին լըրտեսական միջոցներով, այնպէս որ ստէպ կը պատժուին առանց գիտնալու թէ ով է ամբաստանութեան հեղինակն և ինչ ոճիր կը վերագրուի իրենց, մանաւանդ որ չ'ունին արդարացման արտօնութիւն։ Ուսումներն են. յունարէն, եբրայերէն, արաբերէն, աստուածաբանութիւն, բարոյական և բնական իմաստասիրութիւն, նոր պատմութիւն, տընտեսագիտութիւն, ընդհանուր և բրիտանական իրաւագիտութիւն, ուսողութիւն, աստղաբաշխութիւն, բնախօսութիւն, բնագիտութիւն, բնալուծութիւն, բուսաբանութիւն, երկրաբանութիւն, հանքաբանութիւն, պարզ և բաղդատական անդամազննութիւն և բժշկութիւն։ Այս համալսարանի մէջ ուսած են Ուիքլիֆ, Լատըրա, Բէյքն, Բիմ, Համտըն, Լօքս, Ատիսըն, Ստիլ-սըն և ուրիշներ։ Գէմպրիճ և Օքսֆորդ են ախոյան ամեն բանի մէջ, մինչեւ իսկ բիրտ ոյժի մէջ, այնպէս որ ամեն տարի, երբ գարունն ծաղի, Թէյմզի վրայ տեղի կ'ունենայ մի նաւարշաւ ուր կը մասնակցին ութական թիավարներ անձնիւր համալսարանէ և հանդիսատես կը լինին բիւրաւոր հետաքրքիրներ։ Տըրհամի վարժարան 1833էն ի վեր կրկնատուն համալսարան և 1837էն ի վեր կը բաշխէ աստիճաններ աստուածաբանութեան, եկեղեցական պատմութեան, դասական գրականութեան, ուսողութեան և աստղաբաշխութեան հ[...]մար. կ'աւանդէ նաեւ եբրայեր[...] գրագիտութիւն, բնական իմ[...]տասիրութիւն, պատմութիւն, [...]նալուծութիւն, հանքաբանութ[...] և իրաւագիտութիւն։ Տըպլինի [...]մալսարանն (Դրինիդի Գօլէ[...] 1591ին հիմնուած, կ'օգտուի [...]ղաքի մատենադարաններէն, թա[...]գարանէն, ընկերութիւններէն բուսաբանական պարտէզէն և [...] ճոխ թանգարան և ճոխագոյն [...]տենադարան։ Կ'աւանդէ հին, [...] և արեւելեան լեզուներ (ոյց [...] իրլանտերէն, արաբերէն և [...]քրդ), բրիտանական գրակա[...]թիւն, աստուածաբանութիւն, [...]նական և բարոյական իմաստա[...]րութիւն, ճարտասանութիւն, [...] պատմութիւն, ուսողութիւն, [...]տեսագիտութիւն, իրաւագի[...]թիւն, բնապատմութիւն, բու[...]բանութիւն, երկրաբանութ[...] հանքաբանութիւն, բժշկութ[...] ճարտարագիտութիւն (քաղաք[...] և զինուորական) և նաւա[...]թիւն. աստ ուսած են Պէր[...] Սուիֆդ, Կոլտսմիթ, Պըրք, Շ[...]տան, Գըրրան, Օ' Գօնըլ, Մ[...] Լօյտ, Համիլդըն, Բօալինսըն, [...]լըր և ուրիշներ։ Այս մեծա[...] հաստատութիւններ կը ծաւալե[...] գիտութիւն որ կրնայ համար[...] գրէթէ տեսական. ուստի մեծա[...]նութիւնն կը դիմէ արուեստ[...] կրթութեան կեդրոնին, որ է [...]տոնի համալսարանն։ Սա, 18[...] հիմնուած, 1836ին հաստատ[...] և իւր արդի արձանագրութ[...] տարակեայ պալատի մէջ 18[...] փոխադրուած, ունի աշխարհ[...] ոգի և կը կառավարուի 1 քար[...]ղարով, 1 դեր-քարտուղարով [...] ընկերներով, որք կը կազմե[...]րակոյտն. իւր բազմաթիւ [...] ճանաւորներ կը գումարուին [...]րեն մի քանի անգամներ և [...] բաղին կրթական խնդիրներով [...] առանց դասախօսելու, կը [...] հանդէ այն բազմաթիւ վարժար[...]ներ որք իրեն կը պատրաս[...] ընտրելի և ընտրելուհի (զի [...] հաստատութիւններ և ընկ[...]թիւններ ոյց կոչումն է [...] իգական սեռին բարձրագոյն [...]թմութիւն)։ Այսպէս են Լ[...] մէջ Եունիվէրսիդի և Քինկ'ս [...]ժարաններն. առաջինն, [...]կաններէ հիմնուած, է աշխ[...]կան, ունի արուեստի, իրա[...]տութեան և բժշկութեան [...] և մի յաւելուած ուր 600 [...]քին աշակերտներ կ'ուսանին [...] գիտութիւններն և տնտեսագ[...]թիւնն. երկրորդն, կղերակա[...] հիմնուած, է կղերական հա[...]տութիւն, ունի աստուածաբ[...]թեան, գրականութեան, գի[...]թեան և բժշկութեան ճիւղեր[...] մի յաւելուած երթեւեկ աշա[...]ներով։ Կը տեսնէք թէ իրաւ[...]տութիւն կ'աւանդուի ամենու[...] այլ գործնական փաստաբան[...] կ'ելնեն մեր իրաւագիտական [...] դուկներէ, ոյց մէջ նշանաւո[...] կրէյ'ս Ինն և Լինգըլն'ս Ինն, [...] կը խօսակցինք այժմ։ Լօ[...] փաստաբաններն կը վարձեն [...] սենեակներ այս պանդոկներ[...] ուր ուսանողներն կը գտնե[...]վան, ճաշարան, մատենադար[...] մատուռ։ Ցանկ է գրէթէ [...]ուրիշ, և երեք փաստաբան[...] բաղմին բարձրագիր և հոլ[...] սեղանի շուրջ, մինչ կրտսեր[...] 5,000 ուսանողներն կը ճաշեն [...]տի տակ։ Աշակերտն, որ [...] գտնուի տալով անկլերէնի, [...]տանական պատմութեան և [...]ներէնի քննութիւն, կ'ունի[...] [illegible]ութիւն, դատավարութ[...] քաղաքային, համազգային, [...]ուծական և սահմանադրակ[...] բաւագիտութիւն և իրաւագի[...]թեան պատմութիւն, և կը [...] փաստաբան մի քառամեայ [...] յետոյ և զոհելով առ նուազն [...] ոսկի։ Սակայն իրաւագիտա[...] աստ իսկ կը մնչակուի թերթ[...] և պաշարուած է միջնադար[...]

(*) Չանսէլըր։

կաչկանդներով, այնպէս որ ես ըստիպուեցայ երթալ Հայտէլպէրկի համալսարանին մէջ ուսնիլ 'զայն, մի ականաւոր դասախօսէ մը աչա կը տեսնէք լուսանկարն գրասենեակիս մէջ։ Մեր բարձրագոյն կըրթութեան միւս ճիւղերն չ'են նըւազ յետադէմ, և մանկավարժութեան նորագոյն գիւտերն դեռ բացակայ են բրիտանական կրթարաններէն։ Կ'ուզէք տեղեկանալ մանկավարժական կատարելագործութեանն. — Գնացէք Ալեմանիա։

ՄԻՆԱՍ ՉԵՐԱԶ

ՎՍԵՄ. ՍԷՐՎԻՉԷՆ ԷՖԷՆՏԻԻ ՏՈՒՐՔԻ ԽՆԴԻՐՆ ԸՆԴՈՒՆՈՒԱ՞Ծ ԷՐ ԹԷ ՉԷՐ ԸՆԴՈՒՆՈՒԱԾ

. . . Խմբագիր Մասիս լրագրի

Ազգ. Ժողովոյ մարտ 18 նիստին մէջ Մեծ. Թիրեաքեան էֆէնտի յայտարարած էր թէ, Վսեմ. Սէրվիչէն էֆէնտիի մէկ զրուցի տուրքի առաջարկութիւնը 1867ին Ազգ. Ժողովոյ կողմանէ ընդունուած էր։

Նոյն պահուն հոն չի գտնուելուս՝ երկրորդ օրը եղելութիւնը Ձեր պատուական լրագրին մէջ կարդացի, ընդգծուած էր խօսքը խոշոր գրերով գրուած. հաւանականաբար նոյնը՝ Թիրեաքեան էֆէնտիի չեչտած կամ բարձր ձայնով արտասանած ըլլալուն ինչան։

Պարտաւորիչ տուրքին վրայ այս պահուս կարծիք յայտնել՝ պատճառով մը, որոշած չէի թէեւ, բայց իբրեւ երեսփոխան ընդհ. ժողովոյ դիւանէն ճշմարտութեան դէմ եղած յայտարարութեան մը երբէք չէի կրնար ներել, ուստի Ձեր օգնութեանը դիմեցի ատուգութիւնը երեւան հանելու համար՝ իմ մարտ 22 նամակաւս. զոր Ձեր անկողմնակալութեամբն հիւրընկալած էիք Մասիսդ մարտ 25 թերթին մէջ։ Բայց նոյն առթիւ Ձեր . . . օգնական խմբագիրը Ազգ. Ժողովոյ նախկին արձանագրութիւններէն քաղուածներ ըրած ըլլալով, անոնցմէ ուզեր էր հետեւցնել թէ խնդիրն «անբաւական մեծամասնութեամբ մ'ընդունուած է, որ սակայն այսօր բաւական պիտի համարուէր։»

Այս հետեւութիւնը սխալ էր, որ երկրորդ նամակաւ մը (Մասիսդ 11 ապրիլ թուոյն մէջ հրատարակուած) աւելի մանրամասնաբար ուզեցի բացատրել, յուսալով որ Քէչեան էֆէնտի ալ պիտի համոզուէր իմ գրածներուս ստուգութեանը։ Բայց միեւնոյն թերթին մէջ իր ըրած դիտողութիւններէն տեսայ՝ որ կասկած կը յայտնէ իմ ըսածներուս վրայ, ինչ ինչ իրողութեանց արձանագրութեան մէջ չի գտնուելուն յենլով՝ եւ կարծելով թէ ես փաստ չունիմ՝ ասքէն կատարուած քուէարկութիւնը ապացուցանելու։

Ասոր չեմ զարմանար. քանզի ինչպէս Թիրեաքեան էֆէնտի՝ նոյնպէս եւ ինք նախկին ընդհ. ժողովներու անցքը եւ արձանագրութիւններու զեղծմանցը վրայ հմտութիւն չունենալով երկուքն ալ միեւնոյն սխալը գործած են. բայց չեմ ալ ներեր իր ուշիմութեանը՝ որ խնդրոյ մը վրայ տեղեկութիւն առնելու համար ուղիղ աղբիւրները ձգելով՝ անուղիղ միջոցներու դիմէ. ուստի խնայելով իր եւ իմ զբաղեալ ժամերուն, չեմ ուզեր զինքն աւելի հոգնեցնել, այլ կը հրաւիրեմ միայն իր քովի գրասենեակին երթալով . . . Կ. Իւթիւճեան էֆէնտիի (կամ եթէ ինք նախապատիւ կը համարի, այլուր 1867 ին երեսփոխան գտնուող որեւէ անձի) հարցնէ թէ 1867 նոյեմբեր 4 թիւ 821 Մասիսի մէջ հրատարակուած յետագայ տողերն միթէ ճշմարիտ են.

«Վերջին (1867 հոկտեմբեր 20) «Ընդհ. Ժողովոյ մէջ յուզուած խնդրոց «վրայ բացակայ երեսփոխանաց ալ «կարծիքը գրով իրենցմէ խնդրելու «որոշումն ի գործ դրուելով, կը լսենք «թէ 13 երեսփոխանք կարծիք յայտ-«ներ են՝ 9 բացասաբար եւ 4 ստո-«րասաբար. եւ որովհետեւ արդէն «Ընդհ. Ժողովոյ մէջ ալ տրոց խնդ-«րոյն վրայ 17 բացասական եւ 20 «ստորասական քուէ տրուած էր, եւ-«քէն եկած քուէներն ալ անոնց վրայ «բարդուելով՝ բացասականաց թիւն «եղած է 26 եւ ստորասականաց 24. «հետեւաբար տրոց խնդիրը չէ ընդուն-«ուած։»

Իւթիւճեան էֆէնտիի այս գրածները եթէ ճշմարիտ են, եւ ոչ ոք կրնայ ուրանալ թէ ճշմարիտ են, կը խնդրեմ Քէչեան էֆէնտիէն որ չէ ընդունուած խօսքը խոշոր գրերով հրատարակել տալու բարեհաճի՝ ի հաստատումն իրաւանց ճշմարտութեան։

. . . . . Խմբագիր, Ձեր արդարասիրութեանը յանձնելով ներկայիս հրատարակութիւնը՝ մնամ Ձերդ

ամենախոնարհ յարգանօք
Յ. ԱՐՇԱԿ

Կալաթա 27 ապրիլ 1883

Արշակ էֆ. այս անգամ եւս իւր փաստը կը յենու ամբողջացուցիչ քուէարկութեան մը վրայ, որ Ընդհանուր ժողովէն դուրս տեղի ունեցեր է, և ըստ իւր կարծեաց, վճռական է եղեր։ Արդ, ենթադրելով իսկ թէ Սէրվիչէն էֆ.ի առաջարկութեան վրայ ետքէն կատարուեր է այսպիսի քուէարկութիւն մը, որոյ վիճատակութիւնն ամենեւին չենք գտներ Ընդհանուր ժողովոյ պաշտօնական Ատենագրութեանց մէջ, դարձեալ չհետեւիր թէ Սէրվիչէն էֆ.ի առաջարկն, որ ի սկզբան անբաւական մեծամասնութեամբ մ'ընդունուած էր, յետոյ օրինաւորապէս և վճռապէս մերժուած լինի։

Եւ յիրաւի, ո՞չ ապաքէն Ընդհանուր ժողովն իւր 1867 նոյմ. 1 ի նստին մէջ, Զինուորական Տրոց խնդրոյն վրայ երկրորդ վճռաբանութիւնը չակնած, Սէրվիչէն էֆ.ի պահանջման համեմատ հաստատած էր որ ամեն որոշում սահմանադրական 71 թուոյն մեծագոյն մասին, այն է 36 քուէով տրուի։(*) Արդ, որովհետեւ Արշակ էֆ.ի յիշատակած երկրորդ և ամբողջացուցիչ քուէարկութիւնն Ընդհանուր ժողովոյ նոյն առթիւ նստէն յետոյ ժողովէն դուրս կատարուած գործողութիւն մ'է, մերժումն՝ ըստ իւր աստիճանի օրինաւոր և վճռական լինելու համար, պէտք էր որ 36 քուէից միաբանութեամբ արտասանուէր։ Բայց Արշակ էֆ.ի հաշուոյն համեմատ, մինչդեռ Սէրվիչէն էֆ.ի առաջարկին ի նպաստ տրուած քուէից թիւը 24էր, հակառակ քուէները 26է աւելի չէին։ Ապա ուրեմն, մերժումը նոյնչափ անբաւական մեծամասնութեամբ արտասանուած էր, որչափ ընդունելութիւնն. ապա ուրեմն, մերժումն ալ վճռական չէր, ինչպէս վճռական չէր ընդունելութիւնը։

Բայց էական զանազանութիւն մը պէտք է դնել երկու քուէարկութեանց միջեւ։ Առաջին նստին Սէրվիչէն էֆ.ի առաջարկը կ'ընդունուի 36է պակաս քուէից մեծամասնութեամբ մը. բայց անպատճառ ամեն որոշում 36 քուէից միաբանութեամբ տալու կանոնն հաստատուած կը գտնենք յաջորդ նստին մէջ միայն, և որովհետեւ օրինաց ազդեցութիւնն յետադարձ չկրնար լինել, եթէ երկու անբաւական քուէարկութեանց մին փոքր ի շատէ օրինական արժէք մը ունի, այն ալ անտարակոյս առաջինը կրնայ լինել, քան թէ երկրորդն, որ այդ կանոնի հաստատուելէն յետոյ տեղի ունեցած է։ Կը հետեւի ուրեմն թէ երբ Ստեփան փափազեան էֆ. Երեսփոխանական ժողովոյ մէկ տագնապալից վայրկենին կը հաչակէր թէ արդի վարչութեան առաջարկը 17 տարի առաջ մերժուած էր, յայտնապէս կը սխալէր, քանի որ օրինաւոր քուէարկութեամբ մերժուած չկար։ Եւ թէպէտ Տոք. Թիրեաքեան էֆ. յետոյ յայտարարելով թէ ընդունուածէր, քուէարկութեան անորոշ բնութիւնը չէր յայտներ, բայց Ազգային ժողովոյ Ատենապետն աւելի մօտ էր ճշմարտութեան, քան Մշոյ Երեսփոխանն։ Այս է ահա այն եզրակացութիւն, որուն յառաջագոյն յանգած էինք, և զոր ջրելու անբաւական եղան այն փաստեր, զորս Արշակ էֆէնտի կը յուսար գտնել իւր խորհրդարանական երկար ժամանակեայ փորձառութեանմէջ։

Իսկ թէ ինչո՞ւ համար Մասիս 17 տարի առաջ ծանուցած էր թէ Սէրվիչէն էֆէնտիի առաջարկն ետքէն կատարուած քուէարկութեամբ չէ ընդունուած, մեր պատասխան սա է թէ ընդդիմադիր մասն այս երկրորդ քուէարկութեամբ Սէրվիչէն էֆէնտիի առաջարկը վերջնապէս մերժուած կը նկատէր, և լրագրոյս Խմբագրապետն յայնժամ ընդդիմադիր երեսփոխանաց մին էր, ինչպէս կ'երեւի իւր արձանագրեալ խօսքերէն ալ։ Բայց 17 տարիներ երկար ժամանակամիջոց մ'են, և շատ փորձառութիւն կըրնան բերել, շատ չափազանց յոյսեր ջրել, շատ կարծիքներ ուղղել։ Իւթիւճեան էֆէնտի այսօր համամիտ է Սէրվիչէն էֆէնտիի առաջարկին, թէ պէտք էր կայսերական կառավարութեան աջակցութեամբ տուրք առնուլ ազգայիններէն, զի կը տեսնէ թէ, ինչպէս ուրիշ ազգաց, մեր ազգի մէջ եւս, կառավարութիւն մը, ազգային լինի թէ քաղաքական, չկրնար բարեգործական ընկերութեան մը եղանակաւ յառաջ տարուիլ կամաւոր նուէրներով, թէ տուրքն այլ է, ողորմութիւնն այլ, թէ մեզ պարտաւորիչ տուրք է հարկաւոր, և թէ ազգային տուրքն յայնժամ եւեթ պարտաւորիչ կրնանք ընել՝ երբ որ և է կերպիւ Տէրութեան միջնորդութեամբ հաւաքենք։

Մեք այսօր դիտաւորութիւն չունինք խնդրոյն էութեան վրայ խօսելու, բայց չենք կրնար դիտել չտալ որ եթէ 17 տարի առաջ Սէրվիչէն էֆ.ի առաջարկն ընդունուէր, այն ժամանակի հաշուոց համեմատ, տարին 15,000 ոսկի պիտի ստանայինք Տէրութենէն։ 5,000 ոսկիով Պատրիարքարանի ծախքերը լուլի պիտի հոգայինք, և 10,000 ոսկի անխափան պիտի գործածէինք գաւառացի ազգայնոց յառաջդիմութեան, գլխաւորապէս ազգային հանրական կրթութեան ծաւալման ի Հայաստան և ի Կիլիկիա։ Ընթերցողք թող մտածեն որ եթէ 17 տարի անընդհատ գործէինք այս ուղղութեամբ, գաւառաբնակ Հայերն և մեր Կեդր. Վարչութիւն ո՞րչափ բախտաւոր վիճակի մը մէջ կը գտնուէին այսօր։ Գեղեցիկ առիթ մ'էր որ յանժամ կորուսինք մեր չափազանց ազգասիրութեամբ. և այսօր Ազգը բարոյապէս մերկ և թշուառ կը գտնենք, իւր կեդրոնն ալ բազմակարօտ և անդամալուծեալ վիճակի մէջ։ Եւ գուցէ յետ այսօրիկ չպիտի գտնենք այդ առիթ, յորմէ դեռ օգտուտ կը քաղեն մեզ հպատակակից ուրիշ քրիստոնեայ հասարակութիւնք. զի կը լսենք թէ Բ. Դուռը տակաւին չէ ընդունած Երուսաղեմայ պարտուց բարձման համար ներկայ վարչութեան ծրագիրն, որ սակայն ժամանակեայ տնօրինութիւն մ'էր միայն, և այսու բոլորովին կը տարբերէր Սէրվիչէն էֆէնտիի 17 տարի առաջուան ծրագրէն.

Բ. Ք.

(*). — Աւասիկ Ընդհ. Ժողովոյ Ատենագրութեան այն հատուածն, ուր արձանագրեալ է այս որոշում։

«Ատենապետ պէյ. «Խնդիրը բաւական յուզուեցաւ. երկու առաջարկութիւն կայ հիմա. Ա. ասկէ առաջ եղածներուն պէս 51 երեսփոխանաց ներկայութեամբ ատեանը բացուի, բայց որոշում մը վաւական ըլլալու համար Սահմանադրական 71 թուոյն մեծագոյն մասն, այսինքն 36 քուէ կամ ձայն փնտռուի. Բ. 51 թուով նիստ եւ որոշում ըլլայ։

«Ատենապետ պէյն այս երկու առաջարկութիւնները քուէի դնելով, Ա. ը մեծագոյն մասամբ կ'ընդունուի։»

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

ԼՈՐՏ ՏԸՖՐԻՆԻ

Լորտ Տըֆրէն — Լորտ Կրոմէլ

Հոկոցումներ և բաշխումն ջրոյ

Այս պաշտօնը կը պարունակէ ջրուղեաց (ոռոգ.) շինութեան, բարձման և հսկողութեան գործողութիւնները, ջրաբաժնից տեսչութիւնը, թումբերու շինութիւն և բարձումն, ջրհաններու կանգնումը, եայլն։ Ջրոյ բաշխման տնտեսութեան մէջ զեղծմունք առաւել են քան ոռոգման վարչական որ և է միւս ճիւղերուն մէջ, և այս զեղծմունք աւելի ծանր են այն պատճառաւ որ հունձք՝ մեծաւ մասամբ՝ դիպող ժամուն գետնոց ոռոգմանէն կախումն ունին էապէս։ Այս զեղծումներն յառաջ կուգան գլխաւորաբար ճարտարապետաց յանձնեալ քմահաճ իշխանութենէն, որ պաշտօն ունին թումբերուն գետարգելներուն շինութիւնը կարգադրել, ինչպէս նաեւ ջրհաններուն՝ որք հարուստ կալուածատերաց, և մեծամեծ գիւղօրէից ազդեցիկ բնակչաց դիւրութեան համեմատ կը կանգնուին։

Ստորին Եգիպտոսի մէջ ջրոց բարձրացումն մեծաւ մասամբ փոքրիկ շարժական շոգեգործեաց միջոցաւ կը կատարուի, որ ջրավաճառ հարուստ անձանց սեպհականութիւնն են։ Լսեցի թէ մասնաւոր անհատ մը այս երեսէն տարին 15,000 լիրա հասոյթ կը չահէր։ Այս անձն անչուշտ հակառակորդ պիտի ըլլայ ջրանցահատական դրութիւնն բարեփոխող որ և է ծրագրոյ, որոյ միջոցաւ ջրերն ինքնին պիտի հոսին և չրջակայ արտերն ոռոգեն։

Յայտնի է այս խօսքերէն՝ որ այս միջոցիս Եգիպտոսի մէջ ոռոգման տնտեսութիւնը զուրկ է իմաստուն տնօրէնութենէ, միանգամայն պարկեշտ և ազդեցիկ տեսչութենէ մը։ Սոյն թերութեան դարման տանելու համար եգիպտական կառավարութիւնը պարտի հոգ տանիլ այս տեսակ աշխատութեանց յոյժ փորձառու ճարտարապետ մը, միանգամայն խստապահանջ հսկողութեան կարող և փառահօւթեան արժանի տեսչական մարմին մը իւր ծառայութեան առնուլ։

Եգիպտոս այն ատրիճան կը նըմանի Հնդկաստանի ոռոգման ենթակայ գաւառաց չատերուն, որ բնական է նոյն երկրին վրայ դարձունել մեր հայեացքն, իրատառնելու համար։ Եգիպտական ամբողջ երկիրն չէ աւելի ընդարձակ քան Հնդկաստանի գաւառներէն ոմանք, որ միակ ճարտարապետի մը (Էնժէնիէօր) տնօրէնութեան ենթարկուած են, և թերեւս կարելի է հաւանեցուցանել Հնդկական կառավարութիւնը 5–6 տարուան համար զրկուիլ փորձառու գործակալի մը ծառայութենէն։

Այս պաշտօնին կոչուած անձն պէտք է ստանձնել ամեն ինչ որ կը վերաբերի ոռոգման տնտեսութեան, լիազօր իշխանութեամբ ամենայնի որ կը պատկանի նախկին շինութեանց պահպանութեան, և նորոգութեան, ջրոց բաշխման, առձեռն աշխատութեանց կարգադրութեան, ջրհանաց կանգնման, անկարող և անվստահելի գործակալաց պաշտօնանկութեան, են։ Ամեն տարի պէտք է սահմանէ պաշտօնեալ շինութիւններն, և պէտքէն պատրաստելով, ներկայէ Հանրօգուտ Շինութեանց Նախարարութեան։

Իր պատրաստութիւնքն պէտք է ըլլան նաեւ, Եգիպտական կառավարութեան խորհուրդ տալ նոր շինութեանց գործադրութեան նկատմամբ, և իւր կարծիքն հաղորդել Երկրին ոռոգման նըկատմամբ ժամանակ առ ժամանակ Եւրոպացւոց կողմէն ներկայեալ ծրագրոց արժէքին վրայ։ Հարկ է նաեւ որ իշխանութիւն ունենայ Մէտրէլին և Գաւառական Ժողովոց հետ գործակցութեամբ, տարապարհակը կարգադրել այնպիսի իմն եղանակաւ որ՝ երկրին թեթեւագոյն խանգարման տեղի տալով, առաւելագոյն արդիւնք արտադրել կարողանայ։ Իր իրաւասութիւնք ներելու են նմա հսկողութեան այնպիսի դրութիւն մը հաստատել որ, ո՛ր և է տրտունջ ջրոց անիրաւ բաշխման կամ ջրաբաշխ ճարտարապետաց կողմէն տեղի ունեցած պարտազանցութեանց նկատմամբ, հաւաստի ըլլայ իւր ականջն անպատճառ հասնելու, և մի քանի աւուր մէջ տեղւոյն վրայ իսկ պատշաճաւոր ստուգուելու, Տեսչի մը կողմէն։

(Շարունակելի)

ԳՈՎԵԼԻ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

Եէնի գաբուի եկեղեցւոյ քահանաներէն Արժանապատիւ Տէր Գաբրիէլեան Տէր Խաչատուր Հայրը, ինչպէս ուրիշ անգամներ առանց իւր անունն յայտնելու միջտ Հիւանդանոցիս օգնած է. այս անգամ եւս ինքնաբերաբար հանգանակութեան մը ձեռնարկելով՝ յաջողած է եօթանասուն օսմանեան ոսկի հաւաքել, որն որ Հոգաբարձութիւնս յիչեալ գումարին վրայ մաս մը եւս աւելցնելով՝ Բերա Նըրիկ փողոց 1 թիւ խանութը գնած, եւ դարձուցած է յանուն Հիւանդանոցի, որուն համար տարին մի անգամ Մայիսի առաջին օրը Ս. Փրկչեան մատրան մէջ ուխտած է յիշեալ Արժանապատիւ Հայրը պաշտօնել եւ պատարագ մատուցանել, թէ՛ իւր եւ թէ՛ նուիրատու բարեսէր Ազգայնոց ննջեցելոցը հոգւոյն, ինչպէս որ յառաջիկայ Մայիս 1ի կիւրակի օրը առաջին անգամ ըլլալով՝ իւր սոյն ուխտը պիտի գործադրէ։

Արդ Հոգաբարձութիւնս կուգայ ներկայիւս հրապարակաւ իւր չնորհակալութիւնը . . .

ԹԵՐԹՕՆ ՄԱՍԻՍԻ

(30)

ԱԼՖԷՐ ՏԷԼՊԻ

ՄԱՐՔԻԶՈՒՀԻՆ

7

— Քեզ սպասեցի, ըսաւ։

Մաքսիմիլիէն մեծ ուշադրութիւն չընծայեց այս պատասխանին։ Երկար ժամանակէ ի վեր ոչ եւս կարեւորութիւն կուտար ճէմմայի տարօրինութեանց, որք՝ ըստ իւր կարծեաց՝ Արաբ ցեղին յարակից թերութիւններ կամ հանգամանքներ էին, տարօրինութիւնք, որք անհաճոյ չէին իրեն, վասն զի, դեռ քիչ ժամանակ առաջ կը յանձնարարէր գիչերօթիկ վարժարանի տնօրէնուհւոյն, որ զանոնք ուղղելու կամ ջնջել տալու չաչխատի։

Հետեւեալ օրը, Մաքսիմիլիէն, ըստ սովորութեան, նախաճաշէն յետոյ տունէն դուրս ելաւ, քաղաքին մէջէն անցաւ և Էօփ ճանբան բռնեց։ Այն ճանբուն վրայ երկու երեք գեղջկական քէօշկեր կան կահաւորեալ, աւական վայելչութեց, զոր ամառները կը վարձեն։ Մաքս անոնցմէ մին վարձած էր, և հոն էր որ կը տեսնուէր իւր սիրուհւոյն հետ։ Փարիզէն բերուած սպասաւոր մը պահպանութիւն կ'ընէր քէօշկին, և երկու սիրահարաց հոն գալը տեսնելուն պէս կը հեռանար տունէ։ Մաքս և Հանրիէթ՝ ըստ սովորութեան՝ զիրար տեսան քէօշկին մէջ։ Նախորդ օրուան հազիւ խօսքն եղաւ։ Հանրիէթ քանիցս անգամ ներում խնդրեց իր ծաղրաշարժ նախանձութեան համար։ Միթէ ինք կը ճանչէր իւր «սիրելի» Արտեմիսն ալ։ Եւ մարքիզուհւոյն անունն անգամ մը խօսակցութեան մէջ ձըգուելուն պէս, Հանրիէթ սկսաւ վերջին ծայր գովել զՏիկին Թանտրէ։ Երիտասարդը չէր կասկածեր, և չատ կը սխալէր։ Պէտք է միշտ կասկածիլ իւր տարփուհիէն, մանաւանդ երբոր չափէ դուրս գովեստ խօսի ուրիշի մը վրայ։

— Շատ ուրախ եմ, սիրելի Մաքս, աւելցուց իր խանդավառ ներբողն աւարտելէ յետոյ, որ պիտի կրնամ յուսացածէս աւելի երկար ժամանակ կենալ ձեր քով։ Տիկին Մօպլան բարեկամուհիս կը գրէ ինձ այս առաւօտ թէ յառաջիկայ ամիսը Թրէբօր պիտի գայ անցունել, և զիս ալ հոն կը հրաւիրէ։

Երբեք այնչափ չնորհալի եղած չէր, վերջին ծայր զուարթ էր, և ջանաց զուարճացնել իր տարփաւորը, զոր մտահոգութեան մէջ կը տեսնէր։ Հանրիէթ իր դերը կը խաղար։ Մաքս սիրահարեալ էր Արտեմիսի. այս մասին աներկբայ էր, և կ'ուզէր անոր աչքը կապել, որպէս զի իր վրէժխնդրութեան դէմ արգելք մը չկրնայ ելնել։ Բաժնուեցան իրարմէ վաղայսօրդ օրուան համար ժամադրելով, վասն զի հետեւեալ օրը Վէճի գղեակին հիւրերը Թրէբօր պիտի գային նախաճաշի։ Մաքսիմիլիէն տուն վերադարձաւ մտախոհ, ուրախ լինելով այն գովեստներուն վրայ՝ զորս Տիկին Հանրիէթ Ռոշէզ ըրաւ Արտեմիսի վրայ։ Չէր նշմարեր որ աջլի օրէն ի վեր Արտեմիս չարունակ գրաւած էր իւր միտք։

Դղեակին մէջ մեծ ուրախութիւն կար առաջարկեալ նախաճաշին համար։ մանաւանդ հետաքրքրութիւնն առաւել կը սրէր այդ տիկնանց ուրախութիւնը։ Տիկին Վէրնիէ, Տիկին Ռէք, նոյն իսկ Աննա—Մարի, որ առաւօտէն ի վեր ելած էր, յոյժ կը փափաքէին ճանչել ճէմմա, այն փոքրիկ վայրենուհին, որոյ վրայ լրագիրք այնչափ կը խօսէին քանի մ'ամիս առաջ։ Եթէ գիպուածով ճշմարիտ լինէ՞ր դահլիճներուն մէջ պտըտած պատմութիւնը։ վասն զի կ'ըսուէր թէ սիրոյ պատմութիւն մը ծածկուած էր այն վիպասանական արկածին ներքեւ։ Տիկին Քէրսէն, ինքզինք լաւ տեղեկութիւն ունեցող ցուցնելու փառասիրութեամբ քիչ մնաց որ պիտի ըսէր թէ ինք և Արտեմիս տեսած էին այն փոքրիկ արաբուհին Փարիզի չրջականերն աղջկանց գիչերօթիկ վարժարանի մը խօսարանին մէջ. բայց մարքիզուհին (Արտեմիս) աչք ըրաւ անոր որ լռէ։ Քիչ մ'ետքը, Արտեմիս աղաչեց զայն որ նոյն լռութիւնը չարունակէ, և երբոր Տիկին Քէրսէն պատճառն հարցնելով կը պնդէր, տարտամ պատասխան մը միայն կ'ստանար։

Թրէբօրի նախաճաշն յոյժ զուարթ եղաւ։ Առաջին կէս ժամուն մէջ՝ բնականաբար՝ մի միայն ճէմմայով զբաղեցան։ Բայց անհնար եղաւ ուրիշ բան քաղել անկէ, այլ միայն միավանկ բառեր կամ յոյժ կարճ խօսքեր։ Մունջ նստած էր սեղանին վարի ծայրը, քիչ ուտելով և իւր բոլոր ուշադրութիւնն Արտեմիսի կամ Հանրիէթի վրայ ամփոփելով. կարծես թէ այս համախմբութեան մէջ այդ երկուքը միայն կային իրեն համար։ Ցետոյ կոչնականք դադրեցան ճէմմայի վրայ զբաղելէ, և ոչ ոք նշմարեց որ անոր սեւ աչերը խորապէս և լրջաբար յառած էին այդ երկու կանանց վրայ, որոց Մաքսիմիլիէնի կենաց հետ խառնուած լինիլը կը գուչակէր։ Դիտող մարդ մը կրնար նշմարել թէ իւր աչաց արտայայտութիւնն ո՞րչափ կը փոփոխուէր մարքիզուհին կամ Տիկին Հանրիէթ Ռոշէզ տեսած ժամանակ։ Առաջնոյն համար լի էր ծածկախորհուրդ և գորովալից քաղցրութեամբ, իսկ երկրորդին համար պողպատի պէս պաղ։ Նախաճաշն աւարտելուն պէս փախաւ, և մէկ մ'ալ հիւրերուն մեկնած ժամանակ երեւան ելաւ։ Ձեռքը վարդ մը բռնած էր։ Հանդարտ կերպիւ մարքիզուհւոյն մօտեցաւ և վարդն անոր երկնցուց. յետոյ ձեռքը բռնեց համբուրեց։

— Ո՞հ, սիրուն տղեկ, գոչեց մարքիզուհին։

Եւ սկսաւ կատուի չարժմամբ, որ զինքն յոյժ չնորհալի կ'ընէին, ճէմմայի ճակատը համբուրեց։ Այս անգամ, Արաբուհւոյն աչքին մէջ քաղցրութենէ և խանդաղատանքէ աւելի բան մը կար. . . . . . . տագնապութիւն մը, զոր մեծասիրտ գերի մը կ'ունենայ իւր այն տիրոջ համար՝ որ չնորհ մ'ընէ իրեն։ Վերադարձին, հիւրերն այս միջադէպին վրայ միայն կը խօսէին, որոյ սրտաշարժ պարզութիւնն ամենուն միտքին կը զարնէր։ Աննա—Մարի և Արտեմիս կը խօսակցէին իրարու հետ։ Աննա-Մարի քիչ խօսեր էր, ինչպէս Տիկին Հանրիէթ Ռոշէզ, և անոր պէս չատ դիտեր էր։

— Պ. Մաքսիմիլիէն սիրալի է, այնպէս չէ՞, Արտեմիս։

— Այո՛, սիրալի է, պատասխանեց իսկոյն մարքիզուհին, և աւելցուց.

— Սրտին վեհութիւնն անմիջապէս գուշակելու համար բաւական է երեսը նայիլ։ Նշմարեցի՞ր այն գորովալից սէրը, զոր հաւն և թոռն ունին իրարու վրայ։ Եւ ո՞րչափ պարզ է։ Մարդ չկարծեր երբեք որ այդ երիտասարդ դիւցազն մ'է, գրեթէ մեծ մարդ մը։

— Դուք ա՛յնպիսի եռանդով մը կը խօսիք անոր վրայ . . .

— Ինչպէս որ կը խորհիմ այնպէս կը խօսիմ։ Ստուգիւ, ես չհանդիպեցայ երբեք բնութեան մը, որ ասկէց աւելի համակրելի լինէր ինձ։ Ես ամեն բանէ առաջ ուղղութիւնն ու անկեղծութիւնը կը սիրեմ մարդու մը վրայ։ Եւ կ'երդնում որ Պ. Մաքսիմիլիէն ցանկլար ուղիղ և անկեղծ է։

Աննա—Մարի պատասխան չտուաւ։ Դեռ վտանգ չկար. որովհետեւ Արտեմիս չէր ծածկեր Մաքսի վրայ ունեցած համակրութիւնն։ Ասկէց զատ՝ թերեւս կը խաբուէր։ Վերջապէս, Արտեմիս դեռ քանի մ'ամսէ ի վեր ամուսնացեալ էր. այսչափ կարճ ժամանակի մէջ չէր կրնար իւր ամուսնէն ձանձրանալ։ Սակայն տիկին Քէրսէն կը գուչակէր որ իւր բարեկամուհին բան մը

(Շարունակելի)

La publicité de letranger est exclusivement remise à l'Eastern Agency, Constantinople Karakeuy Déirmen Han

կալուածին մատուցանել թէ՛ Արժ. Տէր Գաբրիէլ Հօր, եւ թէ՛ նուիրատու բարեաց Ազգայնոց ։

Ի դիմաց Հիւանդանոցի Հոգ.
Ատենադպիր Ատենապետ
Տէր. Կէ-[illegible] Մէ. Ց-[illegible]
29 ապրիլ, 1883
Կ. Պոլիս

ՑԱՆԿ ՆՈՒԻՐԱՏՈՒԱՑ

Ամեն. Տ. Ներսէս Սրբազան Պատրիարք Հայր դհկ. 540
Ամեն. Տ. Եսայի Սրբազան Պատրիարք Հայր 324
Գեր. Տ. Սիմոն եպիսկոպոս Սէֆէրեան 108
Գեր. Տ. Խորէն եպիսկոպոս Նարպէյ 108
Գեր. Տ. Մատթէոս եպիսկոպոս Նազարեան 108
Գեր. Տ. Հմայեակ եպիսկոպոս Դիմաքսեան 108
Գեր. Տ. Գէորգ Ծ. վարդապետ Րուսճուգլեան 108
Արժ. Տ. Գաբրիէլ Ծ. վարդապետ Անոյշ 54
Արժ. Տ. Վահան վարդապետ Ցակոբեան 27

Մեծ. Տեարք

Աբիկ Ունճեան 432 դահեկան, Աւետիս Շամտանճեան 324, Գէորգ Մուրատեան 216, Գրիգոր Շամտանճեան 216, Անտօն Մարաշլեան 108, Արամ Խուպէսարեան 108, Աւետիս Եօրտամեան 108, Գէորգ Արսլանեան 108, Գրիգոր Երամեան 108, Գրիգոր Խանամիրեան 108, Գրիգոր Քէօսէքպաշեան 108, Եղիա Մարտիրոսեան 108, Զենոբ Ֆէներճեան 108, Խաչիկ Սարաճեան 108, Կարապետ Գաբամաճեան 108, Կարապետ Գապարաճեան 108, Կարապետ Կիւմիւշկէրտանեան 108, Կոստնիկ Համամճեան 108, Համբարձում Մապպուլեան 108, Համբարձում Տէօյլիւճեան 108, Միհրան Թօգաթլեան 108, Միքայէլ Կիւլլապեան 108, Մկրտիչ Մազլըմեան 108, Յակոբ Պօլնաւեան 108, Յարութիւն Խաչատուրեան 108, Յարութիւն Սամանճեան 108, Յովհաննէս Ավնաւորեան 108, Յովհաննէս Գալբագճեան 108, Յովսէփ Աւետիսեան 108, Նազարէթ Ֆընտըքեան 108, Նշան Գազազեան 108, Շնորհք Նագաշեան 108, Ռուբէն Կիւմիւշկէրտանեան 108, Սարգիս Գավաֆեան 108, Տիգրան Յովակիմեան 108, Քերովբէ Կիւմիւշճեան 108, Աղէքսանդր Տ. Յակոբեան 54, Գէորգ Պօհճէլեան 54, Գրիգոր Գարա-կեավուրեան 54, Խաչիկ Ալպահվէրտեան 54, Կարապետ Մեծատուրեան 54, Կարապետ Շապարեան 54, Հայրիկ Ալաճաճեան 54, Միքայէլ Եազըճեան 54, Մկրտիչ Խնճեան 54, Յովհաննէս Պէզազեան 54, Պալտասար Յակոբեան 54, Պետրոս Ալալըմճեան 54, Ռուբէն Պիպէրճեան 54, Սիմոն Մանուէլեան 54, Տիգրան Աճէմեան 44, Գէորգ Յ. Փափազեան 27, Յարութիւն Ազատեան 27, Յովակիմ Սէֆէրեան 27 ։

Ազնուուհի Տիկնայք

Էֆտիկ Գ. Գաբամաճեան 216, Մաքրուհի Յ. Գաբամաճեան 108, Նեքտար Պ. Խանճեան 108, Կիւլլիւկ Ս. Մանուէլեան 54, Հանըմա Գ. Կիւմիւշճեան 54 ։

Ամբողջ գումար 7560 դահեկան ։
[illegible] Հաւաքիչ
Խաչատուր Քհնյ. Տ. Գաբրիէլեան
[illegible]

ԽՄԲԱԳԻՐ-ՏՆՕՐԷՆ
Կ. Ս. ԽԻԹԻՒՃԵԱՆ

ԱԶԴ

Արեւելեան երկաթուղեաց տնօրէնութիւնը պատիւ ունի ծանուցանել հասարակութեան թէ Լատ. պէնտէկոստէի կիրակի օրը մայիս 1/13, Կ. Պոլսոյ և Չեքմէճէ-Պուրկազի միջեւ յատուկ կառախումբ մը պիտի բանեցնէ, որ երթալու ժամանակ կանգ պիտի առնու ի Ֆլորիա ։

Այս կառախումբ Բ. և Գ. կարգի կառքերէ կը բաղկանայ և հետեւեալ ուղեցուցակին համեմատ պիտի բանի ։

ԵՐԹ

Մեկնում Կ. Պոլսէն առաւօտեան ժամ 9,13ին, Գում-Գաբուէն ժ. 9,24ին, Եէնի-Գաբուէն ժ. 9,28ին, Տավուտ-փաշայէն ժ. 9,31ին, Սամաթիայէն ժ. 9,35ին, Եէտի-Գուլէէն ժ. 9,42ին, Մաքրի գիւղէն ժ. 9,57ին, Սան-Ստէֆանոյէն ժ. 10,10ին, Ֆլորիայէն ժ. 10,20ին, Քիւչիւք-Չէքմէճէէն ժ. 10,24ին, ժամանում ի Չեքմէ-Պուրկազ ժ. 10,46ին ։

ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Մեկնում Չեքմէ-Պուրկազէն իրիկուան ժ. 5,8ին, ժամանում ի Կ. Պոլիս ժամ 6,47ին ։

Ֆլորիա երթալու գիները նոյն են Քիւչիւք-Չէքմէճէի կայարանին համար սակագնոյն (թարիֆա) մէջ նշանակուած գնոց հետ ։

Չեքմէ-Պուրկազի գիները մեծապէս նուազած են ։

Գ. կարգի կառքերով երթեւեկութեանց գիներն են՝

Կ. Պոլսէն 10 ղրշ., Գում-Գաբուէն, Եէնի-Գաբուէն և Տավուտ-փաշայէն 9 ղրշ., Սամաթիայէն և Եէտի-Գուլէէն 8 ղրշ., Մաքրի գիւղէն 7 ղրշ., Սան-Ստէֆանոյէն 6 ղրշ., Քիւչիւք-Չէքմէճէէն 3 ղրշ. ։

Բ. կարգի կառքերով երթեւեկութեանց գիներն կիսով չափ աւելցած են ։

Տնօրէնութիւն
Արեւելեան երկաթուղեաց

Կ. Պոլիս 10 մայիս 1883

ԱԶԴ

Մայիս 1ին կատարուած Պուքրէշի վիճակահանութեան ցանկերուն նայելով, 657 Սէրիին 34 թիւը շահած է 50,000 ֆրանքի գումարը ։

Այն տոմսակներ որոց թիւերը նշանակուած են ի ստորեւ, համեմատական գումարներ շահած են ։

152 215 241 329 353 467 657 880
1052 1113 1294 1567 1783 1905
1917 1991 2030 2099 2154 2281
2404 2410 2532 2569 2683 2700
2740 3046 3320 3407 3435 3447
3696 3805 3827 3976 4342 4399
4415 4458 4478 4486 4490 4494
4516 4734 4828 4841 4894 4932
4957 5044 5046 5062 5276 5397
5415 5580 5587 5671 5698 5756
5793 5798 5822 5839 5854 5864
5900 5945 6002 6060 6129 6192
6236 6344 6361 6374 6431 6577
6626 6667 6720 6860 6865 6928
6963 7077 7101 7139 7179 7367
7454 7486

Այս տոմսակներն ունեցողներէն կը խնդրուի որ մեր Ղալաթիոյ գրասենեակը դիմեն, եթէ կուզեն իրենց ելած գումարն ստանալ ։

Ղալաթիա, Գումրիւկյան խան՝ թիւ 18.
ԾԱՆԷԹՈՑ

ԱԶԴ

Լայբցիկէն եկած հեռագրեր կը ծանուցանեն թէ Սաքսոնիոյ վիճակահանութիւնը կատարուած ըլլալով, իմ ձեռամբ վաճառուած տոմսակներէն ի ստորեւ նշանակեալ թիւերն հետեւեալ գումարները շահած են ․

Թիւ	Մարք
96,477	15,000
14,438	3,000
34,208	3,000
33,367	1,000

Ցիշեալ տոմսակներն ունեցողներէն կը խնդրուի որ մեր գրասենեակը դիմեն ելած գումարներն առնլու համար ։
ԾԱՆԷԹՈՑ

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Գընալը կղզին փիւմիւ կոչուած թաղը թիւ 5 տունն, որ ունի 4 սենեակ սրահ մը, բակ մը, 700 կանգուն պարտէզ եւ տանը կից ախոռ մը եւայլն ի վաճառ հանուած է ։

Ցիշեալ տունը բարձրադիր, հովասուն եւ գինն ալ դիւրամատչելի է ․ ուզողը կրնայ տեղեկութիւն ստանալ չուկան Վարագճի խանի դիմաց 52 թիւ խանութէն ։ 4

ԱԶԴ

Առեւտրական պատուաւոր տան մը ուղեւոր գործակալի (քօմի-վուայաժէօր) և կամ համարակալի պաշտօնն ստանձնելու պատրաստ անձ մը կայ, որ հմուտ է հայերէն, ֆրանսերէն և ռումաներէն լեզուաց, թրքերէն կը խօսի և քիչ չատ առեւտրական փորձառութիւն ունի ։

Պէտք ունեցողները Մասիսի գրասենեկին միջոցաւ կրնան գտնել զինքը ։

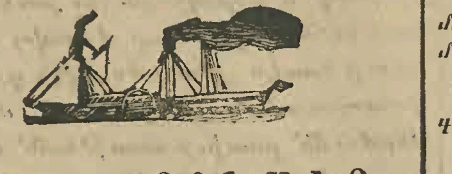

ՔԷՅ ԵՒ ՏՕՆԱԼՏ
ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՇՈԳԵՆԱՒՔ

[illegible]

Շոգենաւք Լոնտոնէն կանոնաւորապէս կը մեկնին Կ. Պոլիս, Օտէսա եւ Դանուբ երթալու համար, եւ օրինաւոր սակագներով վաճառք կը փոխադրեն Եւրոպայէն Արեւելից եւ Սեւ ծովու բոլոր նաւահանգիստները ։

[illegible] շոգենաւը, նաւապետ [illegible], Լոնտոնէն մեկնեցաւ նախորդ ամսոյ 24ին, Մալթա եւ Պիրէոն հանդիպելով Կ. Պոլիս գալու համար, ուստից Օտեսա պիտի երթայ անմիջապէս ։

Լոնտոնի մէջ այժմ բեռ կ'առնուն հետեւեալ շոգենաւք ․

[illegible] շոգենաւը, նաւապետ [illegible], Մալթա, Շիրա, Կ. Պոլիս եւ Օտէսա երթալու համար, եւ Լոնտոնէն պիտի մեկնի դէպի 28 ներկայ ամսոյ ։

[illegible] շոգենաւը, նաւապետ Տ. Հ. Մէյճըր Զմիւռնիա, Կ. Պոլիս, Կալաց եւ Իպրայիլ երթալու համար, եւ Լոնտոնէն կը մեկնի դէպի 28 ներկայ ամսոյ ։

[illegible] շոգենաւը, նաւապետ Պոն, Սելանիկ, Կ. Պոլիս, Պաթում, Բօթի եւ Թայգան երթալու համար, եւ Լոնտոնէն պիտի մեկնի մայիս 1ին ։

Աւելի մանրամասնութիւններ եւ գնոց վրայ տեղեկութիւն ստանալու համար դիմել առ

ՔԷՅ ԵՒ ՏՕՆԱԼՏ
Գործակալ
Ղալաթիա, Կ. Պոլիս

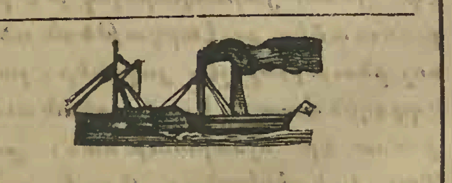

Ն. ԲԱՔԷ ԸՆԷ
ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

[illegible]

Մեկնում Մարսիլիայէն ամեն տասն եւ հինգ օրն անգամ մը չորեքշաբթի օրերը ։

[illegible]

Տրապիզոն, Պաթում եւ փոխի երթալիք յառաջիկայ շոգենաւն է [illegible], որ մայիս 9ին Մարսիլեայէն պիտի մեկնի եւ Մայիս 16ին Կ. Պոլսէն պիտի մեկնի ։

Մարսիլիա երթալիք յառաջիկայ շոգենաւն է [illegible] ։

Նաւուղչէքի, ուղեւորութեան եւ այլ տեղեկութեանց համար

Դիմել առ գործակատարն
ԼՈՐԱՆ ԲԸՊՈՒԼ
Մումհանէ փողոց, թիւ 114

ՔԻՒՆԱՐՏ
ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՇՈԳԵՆԱՒՔ

[illegible]

Անուանք	Թօնոյ	Անուանք	Թօնոյ
[illegible]	7,000	[illegible]	3,000
[illegible]	3,000	[illegible]	2,500
[illegible]	3,000	[illegible]	2,500
[illegible]	4,600	[illegible]	5,000
[illegible]	3,800	[illegible]	3,200
[illegible]	2,500	[illegible]	3,000
[illegible]	1,200	[illegible]	7,800
[illegible]	5,000	[illegible]	4,600
[illegible]	4,700	[illegible]	3,000
[illegible]	2,000	[illegible]	3,000
[illegible]	2,500	[illegible]	3,000
[illegible]	4,000	[illegible]	3,000
[illegible]	2,500	[illegible]	2,500
[illegible]	3,000		

[illegible] շոգենաւը, նաւապետ Պըրաուն, Լիվրբուլէն հասաւ այլ եւ այլ վաճառք բերելով եւ ի մօտոյ դարձեալ Լիվրբուլ պիտի երթայ ։

Սաորագրեալս արտօնութիւն ունի ճանբորդ եւ վաճառք ընդունիլ Նիւ Եորքի եւ Պոսդընի, ինչպէս նաեւ Միացեալ-Նահանգաց ուրիշ կողմերուն համար՝ օրինաւոր սակագներով ։

Դիմել առ

ԹՈՄԱՍ Ջ. ՃՈԼԻ, Գործակատար.
Թիւ 1 Քիւչիւք Հալիլ փաշա խան
Ղալաթիա ։

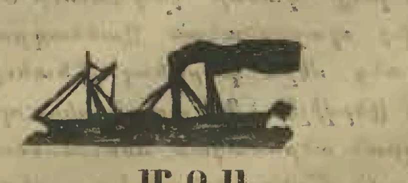

ՄՈՍ
ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

[illegible]

Անուանք	Թօնոյ	Անուանք	Թօնոյ
[illegible]	4,200	[illegible]	3,000
[illegible]	4,000	[illegible]	3,000
[illegible]	4,000	[illegible]	3,000
[illegible]	3,250	[illegible]	2,600
[illegible]	3,250	[illegible]	1,700
[illegible]	3,250	[illegible]	800
[illegible]	3,250	[illegible]	800
[illegible]	3,250	[illegible]	750

Վերոյիշեալ շոգենաւք չքեղապէս յարդարուած են ճանբորդներու համար։
Դիմել առ Ժ. Թ. ՌԻԹՈԼ եւ ընկ.
Գործակատար
Մէյտանճըգ սօգագ, Պոլիս
կամ առ Պ. ՆԷՎԻՑԼ Է. ՄԱԼԹԱ
Թիւ 1 եւ 3, Նարլեան խան,
Վոյվոտա փողոց, Ղալաթիա.
Տնօրէնութիւն, Լիվրբուլ ;
ՃԷՑՄՍ ՄՈՍ եւ ընկ.
31, Ճէյմս Սդրիդ, Լիվրբուլ.

Գործակալութիւնք

Ալեքսանդրիա	Ռ. Ճ. Մոս եւ ընկ.
Պէրութ	Ց. Բաթթարաքի
Կ. Պոլիս	Ց. Վ. Ռիթոլ եւ ընկ.
Դարդանէլ	Ֆրանք Քալվէրթ
Ճիպրալթար	Սմիթ, Իմոս եւ ընկ.
Մալթա	Սմիթ եւ ընկ.
Իսքէնտէրուն	Լէվի, Ֆրանք եւ ընկ.
Զմիւռնիա	Պ. Ք. Ուիթալ եւ ընկ.
Շիրա	Ն. Ք. Բէգրոբուլոյ

ՖՐԷՏ. ԼԷՅԼԱՆՏ
ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՇՈԳԵՆԱՒՔ

[illegible]

Անուանք	Թօնոյ	Անուանք	Թօնոյ
[illegible]	2,500	[illegible]	[illegible]
[illegible]	2,500	[illegible]	[illegible]
[illegible]	2,500	[illegible]	[illegible]
[illegible]	2,500	[illegible]	[illegible]
[illegible]	3,700	[illegible]	[illegible]
[illegible]	6,000	[illegible]	[illegible]
[illegible]	6,000	[illegible]	[illegible]
[illegible]	800	[illegible]	[illegible]
[illegible]	2,000	[illegible]	[illegible]
[illegible]	700	[illegible]	[illegible]
[illegible]	3,700	[illegible]	[illegible]
[illegible]	3,700	[illegible]	[illegible]
[illegible]	3,700	[illegible]	[illegible]

Շաբաթական շոգենաւներու գիծ մը հաստատեցաւ Լիվրբուլի Պոսդընի միջեւ, եւ ստորագրեալս ղուկէ զատ ուրիշ վաճառք կ'ընդունի օրինաւոր սակագներով ։

[illegible]

Աւելի մանրամասնութեանց համար դիմել առ ԷՏՈՒԱՐՏ ԼԱՖՈՆՏ
Գործակալ
Թիւ 34, 35, 36, [illegible]
Միսէթ խան, Ղալաթիա

Նաւատեարք, Պարոնայք Ֆրէտ. [illegible] լանտ եւ ընկ. Լիվրբուլ

Գործակալութիւնք

Կ. Պոլիս, Էտուարտ Լաֆոնդէն.
Ճիպրալդար, Պ. Պ. Քարվըր Եղբարք
Ալեքսանդրիա, Կ. Լ. Վանման եւ [illegible]
Մալդա, Ա. Քամիլէրի.
Շիրա, Ա. Մ. Մավրօկօրտադոյ.
Զմիւռնիա, Պ. Ուիդօլ եւ ընկ.

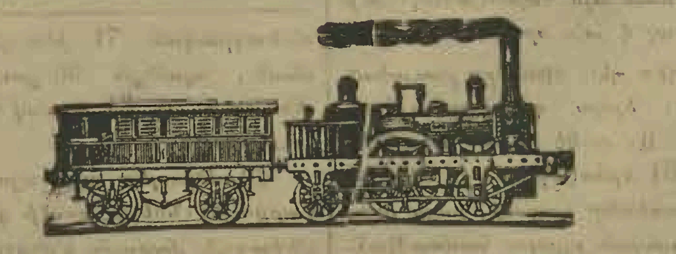

Ա Ր Ե Ւ Ե Լ Ե Ա Ն   Ե Ր Կ Ա Թ Ո Ւ Ղ Ի Ք

ԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԻՒՆ ԸՆԴ ՄԷՋ Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԵՒ ՔԻՒՉԻՒՔ—ՉԷՔՄԷՃԷԻ
[illegible] 1 Ապրիլ (Ն. Տ.) 1883, [illegible]

Կ. ՊՈԼՍԷՆ ՔԻՒՉԻՒՔ—ՉԷՔՄԷՃԷ

ԿԱՅԱՐԱՆՔ	0	2	4	6	8	10	12	14	16	18	20	22	24	26	28	30	32	34	36	38
	Առաւօտ									Իրիկուն										
	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.
Կ. Պոլիս . . . Երթ	6 38	7 15	7 44	8 16	8 47	9 13	10 10	10 35	11	12 1	12 30	1 47	2 23	2 59	3 30	4 4	4 40	5 14	5 50	6 26
Գում-գաբու	6 49	7 27	7 54	8 27	8 58	9 24	10 21	10 46	11 11	12 12	12 40	1 58	2 34	3 10	3 41	4 15	4 51	5 25	6 1	6 37
Եէնի-գաբու	6 53		7 59			9 28	10 26	10 51	11 15	12 17	12 44	2 3	2 38	3 14	3 45	4 19	4 55	5 29	6 6	[illegible]
Տավուտ փաշա	6 56		8 1			9 31	10 29	10 54	11 18	12 20	12 47	2 6	2 41	3 17	3 48	4 22	4 58	5 32	6 9	[illegible]
Սամաթիա	7		8 5			9 35	10 34	10 58	11 22	12 24	12 51	2 10	2 45	3 21	3 52	4 26	5 2	5 36	6 14	[illegible]
Եէտի-գուլէ	7 5	7 41	8 11	8 35	9 9	9 38	10 40	11 3	11 28	12 28	12 55	2 14	2 51	3 25	3 58	4 30	5 8	5 40	6 20	[illegible]
Մաքրիգիւղ	7 17	8	8 24		9 23		10 54		11 42				3 3		4 12		5 22		6 34	
Այ-Ստեֆանոս		8 14	8 35		9 34		11 5		11 55						4 23		5 33		6 50	
Քիւչիւք-Չէքմէճէ . . . Ժամանում		8 25							12 4										6 59	

ՔԻՒՉԻՒՔ—ՉԷՔՄԷՃԷԷՆ Կ. ՊՈԼԻՍ

ԿԱՅԱՐԱՆՔ	3	5	7	9	11	13	15	17	19	21	23	25	27	29	31	33	35	37	39	[illegible]
	Առաւօտ									Իրիկուն										
	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.
Քիւչիւք-Չէքմէճէ . . . Երթ			7 34									1 39								
Այ-Ստեֆանոս			7 45		8 41		9 45		11 28			1 50					4 40		5 52	
Մաքրիգիւղ	6 50	7 23	7 58		8 54		9 58		11 41			2 4		3 12			4 53		6 5	
Եէտի-գուլէ	7 7	7 37	8 12	8 41	9 9	9 44	10 12	11 27	11 55	1 1	1 39	2 19	2 55	3 26	4	4 36	5 10	5 45	6 22	7
Սամաթիա	7 12	7 42	8 16	8 45	9 15	9 48		11 31	11 59	1 6	1 44	2 23	2 59	3 30	4 4	4 40	5 14	5 50	6 26	
Տավուտ փաշա	7 16	7 46	8 20	8 49	9 17	9 52		11 35	12 3	1 10	1 48	2 27	3 3	3 34	4 8	4 44	5 18	5 54	6 30	
Եէնի-գաբու	7 20	7 49	8 23	8 52	9 20	9 55		11 38	12 6	1 13	1 52	2 30	3 6	3 37	4 11	4 47	5 21	5 57	6 33	7 10
Գում-գաբու	7 25	7 54	8 28	8 57	9 25	10	10 22	11 43	12 11	1 18	1 57	2 35	3 11	3 42	4 16	4 52	5 26	6 2	6 38	7 19
Կ. Պոլիս	7 34	8 3	8 37	9 6	9 34	10 9	10 31	11 52	12 20	1 27	2 6	2 44	3 20	3 51	4 25	5 1	5 35	6 11	6 47	[illegible]

Դ Ր Ա Մ Ա Կ Ա Ն

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՊՈՐՍԱ

Ղալաթիա 30 ապրիլ.

ԸՆԹԱՑՔ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ
(Օսմ. ոսկին 100 ղրուշի հաշուով)

Լոնտրա 3 ամիս, ղրշ. 110, 30 առ.	Անգլ. լիր	
Փարիզ 3 » ֆր. 22.82 1/2 առ.	Օսմ. լիր	

ԸՆԹԱՑՔ ԱՐԺԵԹՂԹՈՑ

Օսմ. փօնս. գոցուեցաւ (գ. կ.)	13,4
բացուեցաւ	13 4
կէս օրին	13,4
Եգիպտ. միաց. բաց. ոսկի (գ. կ.)	81,30
	Անգլ. լիր
Ըօսիէթէ ժէնէրալ 6 0/0	5, 3
» Օթօման	4, 0
Կ. Պոլսոյ Պանքան	8,12
Գրէտի ժէնէրալ 6 0/0 Օսմ. լիր	7,
Փոխ. 1863 (Մուրթոն) 6 0/0 Ֆր.	77
» 1865 » 6 0/0	74,
» 1869 (Քրնար) 6 0/0	64,50
» 1872 (Պօն տրէ. թրեզօր)	23,
» 1873 (Քրնար) 6 0/0	59,
Րումէլիի երկաթուղի	57,50
Լաւրիում (գ. կ.)	178,
Թրամուէյ Օսմ. լիր	330,
Թիւնէլ »	1020
Հէյտարփաշա	30
Րէժի	—

ԸՆԹԱՑՔ ԴՐԱՄՈՑ
(Օսմ. ոսկին 100 ղրշէն) Ղրշ.

Անգղիական ոսկի	109 36
Գաղղիական »	87 28
Ռօյ	90 10
Գրեմից	51 50
Գաւազան թալեր (գարիք)	916
» արծաթ (նոր)	91
Մէճիտիէի տարբերութիւն	108 10
Լեցնոց	103 20
Չէնգնոց	103 10
Մէթալիք	101 20

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊՈՐՍԱ

Լոնտրա 11 մայիս.

Անգլ. Քօնս.	102 1/16
Օսմ. »	11 3/4
Փոխ. 1865	14 3/8
» 1869	12 5/8
» 1871	73
» 1872	23 3/4
» 1873	11 1/2
» 1877	85 3/8
Պանք Օթօման	20
Ռուս. փոխ. 73ի	87 1/2
Եգիպտ. միացեալ	73 1/8
» արտօնաւոր	95
Տայրա Սանիէ	72 1/2
Փոխ. Դօմէյնը	97 1/4
Փոխանակագիր Փարիզի վրայ	25.24

Փարիզ 11 մայիս

Գաղղ. Քօնս. 5 0/0	109.52 1/2
» » 3 0/0	79,87 1/2
Օսմ. Քօնս.	11,90
Փոխ. 1865 Ֆր.	73
» 1869	62
» 1873	57
Օսմ. Երկաթուղի	56.62 1/2
Պանք Օթօման (գ. կ.)	770,
Քրէտի Լիօնէ (գ. կ.)	
Ռուս. փոխ. 5 0/0 (1877)	93 25
» » Արեւելեան	—
Իտալ. Քօնս.	91,85
Եգիպտ. միացեալ	367, 1/2
Փոխանակագիր Լոնտ. վրայ	25,26

Վիէննա 11 մայիս

Փոխ. Լոնտրայի վրայ	120,15
Րումէլիի երկաթուղի	26,20

ԿԷՑ ՕՐ 4,50